

Educatief partnerschap tussen ouders en school

Visie en praktijk in het voortgezet onderwijs

Deel 5 uit de serie: Leren Anders Organiseren

Marlous Amse
Astrid Wassink
Cees de Wit

's-Hertogenbosch, KPC Groep, 2008

Colofon

Auteurs

Marlous Amse, Astrid Wassink en Cees de Wit, KPC Groep

Exemplaren van deze publicatie zijn te bestellen bij:

KPC Groep

Postbus 482

5201 AL 's-Hertogenbosch

telefoon 073 6247247

www.kpcgroep.nl

Bestelnummer 261609

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© 2008, KPC Groep, 's-Hertogenbosch

Woord vooraf

Eigentijds onderwijs betekent onderwijs dat past bij de behoeften van de maatschappij. Eigentijds onderwijs betekent ook onderwijs waarin de verschillen in leerbehoeften bij leerlingen worden erkend en geaccepteerd. Dat betekent dat onderwijs minder standaardisering en meer flexibiliteit laat zien.

Scholen zijn zich bewust van deze opdracht. In het onderwijs sluiten zij aan bij de vraag van de individuele leerlingen en spelen tegelijkertijd in op de behoeften van de maatschappij. Daarom werken zij aan projecten, verandertrajecten en innovatie. Het ontwerpen van goed, effectief en eigentijds onderwijs staat daarbij voorop.

Leren is een actieve bezigheid waarbij de lerende als het ware zijn kennis construeert door nieuwe impulsen uit de omgeving aan te haken bij reeds aanwezige kennis. Wanneer leren wordt opgevat als kennisconstructie, verandert de rol van het onderwijs van het overdragen van kennis naar het ondersteunen en begeleiden van kennisconstructie. Deze benadering van leren vraagt ook om een andere benadering van de organisatie van het onderwijs. Want leren doet veranderen. Dat geldt voor de leerling, maar evenzeer voor de leraar, het team, de schoolleiding en de omgeving waar het leren plaatsvindt.

KPC Groep is partner voor het voortgezet onderwijs. Wij ondersteunen managers, bestuurders, directeuren, teamleiders en docenten bij het vernieuwen en herontwerpen van het onderwijsleerproces. In de afgelopen vier jaren hebben KPC adviseurs een aantal vernieuwingsscholen op intensieve wijze begeleid. Daarbij zijn interessante ervaringen opgedaan, die wij graag met alle scholen delen.

In de serie *Leren Anders Organiseren* brengen wij zes katernen uit waarin wij zes onderwerpen op het gebied van herontwerp van onderwijs uitdiepen.

1 *Teams centraal*

Dit katern bespreekt de rol van het team bij het succesvol doorvoeren van onderwijsvernieuwing. Vertrouwen in de innovatie, zelfreflecterend vermogen en acceptatie van verschillen blijken belangrijk.

2 Van innovatief tot dialogisch leiderschap

Een van de belangrijkste competenties waarover een innovatieve schoolleider moet beschikken is 'omgaan met paradoxen'. De persoon van de schoolleider speelt daarbij een cruciale rol.

3 Concepten bouwen en bewaken

Bij het bouwen van een nieuw onderwijsconcept is betrokkenheid van de medewerkers en draagvlak onontbeerlijk. Een inspirerende schoolleider is nodig om deze betrokkenheid te genereren.

4 Gezond belast

Aan de wieg van een ingrijpende onderwijsvernieuwing staat meestal een enthousiast docententeam. Maar een half jaar na invoering vertonen deze docenten vaak vermoeidheidsverschijnselen. Dit katern bevat tips om een team gezond en effectief te houden.

5 Educatief partnerschap tussen ouders en school

Ouders en school hebben elk een eigen eindverantwoordelijkheid. Voor een school die met vernieuwingen bezig is, is het belangrijk dat ouders hiervan deelgenoot zijn.

6 Van leerstof naar leerbronnen

In dit katern staat het herontwerp van leerarrangementen centraal. Het gaat daarbij om het vinden van de balans tussen toetsbare inhoud en open staan voor individuele inbreng van leerling en docent.

Deze reeks is tot stand gekomen uit de 'denktank herontwerp VO' binnen KPC Groep. Deze denktank bestond uit een groep adviseurs die op een intensieve wijze betrokken is of is geweest bij verschillende projecten in scholen die leren anders wilden organiseren. Deze katernen zijn een neerslag van hun denken, ervaringen en leren gedurende de afgelopen vier jaren.

De denktank bestond uit de volgende adviseurs:

Marlous Amse, projectleider

Luc Rijkschroeff, projectleider

Emerance Uytendaal

Henriëtte Coppes

Bregje Pel

Ton van Roosmalen
Daniëlle Verschuren
Ad van der Laan
Wim van Vroonhoven
Hanneke te Braake
Astrid Wassink
Willem van Dam
Bart Verest

Graag danken wij onze collega's voor de inspirerende en lerende wijze waarop wij samen vorm hebben gegeven aan deze denktank. Het was een boeiende en indrukwekkende reis.

Marlous Amse,
Luc Rijkschroeff

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Marlous Amse
m.amse@kpcgroep.nl of Ad van der Laan a.vdlaan@kpcgroep.nl

Inhoud

Woord vooraf

Inleiding	3
1 Educatief partnerschap – het model	5
2 Het voortraject: opbouw van de relatie	21
3 Het hoofdtraject: uitbouw en onderhoud van de relatie	39
4 Het natraject: afbouw van de relatie	63
5 Terugblik	67
Literatuur	75
Bijlage 1. Brief van een ouder	77

Inleiding

Samen met scholen in het primair en voortgezet onderwijs en peuterspeelzalen ontwikkelden we een model voor de vormgeving van *educatief partnerschap tussen ouders en de school of peuterspeelzaal van hun kinderen*. Dit model gaat impliciet uit van een (her)ontwerpbenadering. Zo'n benadering begint met de ontwikkeling van een inspirerende visie op dat partnerschap. Vervolgens wordt een traject ontworpen en uitgewerkt waarin ouders¹ en school idealiter samen lopen zolang het kind daar verblijft. En dat niet als doel op zich, maar in het belang van het kind! Dat traject wordt dan geïmplementeerd en stevig verankerd in de schoolgemeenschap.

Is er op bestaande scholen veelal sprake van een *herontwerp*, er zijn ook voorbeelden van nieuw ontworpen schoolgemeenschappen. Voorbeelden hiervan zijn Wittering.nl in het primair onderwijs en Slash 21², Via Melanchthon, !mpulse en MET Praktijkonderwijs Waalwijk in het voortgezet onderwijs. Het gaat hierbij om scholen die letterlijk en figuurlijk zijn opgetrokken op basis van een bepaalde visie op wat goed is voor de ontwikkeling en het leren van kinderen. Vanuit die visie werd het primaire proces vormgegeven en vervolgens werd het secundaire proces zo georganiseerd dat het dat primaire proces optimaal ondersteunt. Deze nieuw ontworpen schoolomgevingen boden en bieden de mogelijkheid tot een nieuw ontwerp van de relatie tussen school en ouders. De startopdracht waarmee we doorgaans op scholen beginnen, "Hoe zou de relatie tussen ouders en school er idealiter uitzien als je een nieuwe school zou mogen ontwerpen?", was bij deze scholen geen gekunstelde opdracht, maar een reëel gegeven. De teams van deze scholen hebben die opdracht van meet af aan in dialoog met ouders opgepakt. We beschrijven in deze brochure hoe educatief partnerschap er in het voortgezet onderwijs uit kan zien en putten daarbij onder meer uit de ervaringen van deze nieuw ontworpen scholen.

---

¹ Om ingewikkelde constructies te vermijden spreken we in het vervolg alleen nog over scholen. Om diezelfde reden spreken we gemakshalve ook steeds over *ouders*, in het besef dat er ook één oudergezinnen bestaan en sommige kinderen niet door hun ouders worden verzorgd, maar door andere verzorgers, zoals voogden en pleegouders.

² Slash 21 is met ingang van het schooljaar 2006/2007 opgegaan in moederschool Marianum (zie voor meer informatie de voetnoot bij de website in de literatuurlijst).

De brochure is bedoeld als inspiratie- en leerbron voor professionals en ouders van kinderen in het voortgezet onderwijs. Ervaringen met educatief partnerschap in peuterspeelzalen en scholen voor primair en voortgezet onderwijs laten overigens zien dat de thematiek en de aanpak op hoofdlijnen niet veel verschilt van sector tot sector. Het belangrijkste verschil is gelegen in de leeftijd van de jongeren om wie het gaat. Naarmate zij ouder worden, speelt de dialoog tussen ouders en school zich vaker af in of tegen de achtergrond van de pedagogische driehoek school (instelling) – ouders – jongere. Ouders treden terug en de jongeren zelf treden meer op de voorgrond. Zo hoort het ook. Dat past bij hun ontwikkeling waarvoor ze in toenemende mate zelf verantwoordelijkheid nemen. Ouders blijven - ondanks dit terugtreden - wel nadrukkelijk in beeld.

Als een soort monografie vormt deze brochure een welkome aanvulling op eerder verschenen meer algemene publicaties. Ze heeft dezelfde opzet als een soortgelijke brochure voor het primair onderwijs - *Educatief partnerschap tussen ouders en school. Visie en praktijk op Wittering.nl*³ - die vrijwel parallel werd ontwikkeld.

Deze publicatie is ontstaan in een productieve pendel tussen vertegenwoordigers van een aantal scholen en collega's van KPC Groep. Daarnaast is vrijelijk geput uit de rijke leerbron die internet vormt. Alle betrokkenen bedanken we voor hun meedenken.

De brochure beschrijft voor wat de voorbeelden en citaten betreft een moment-opname. Werken vanuit en aan het partnerschap tussen school en ouders is een dynamisch leerproces en een onderwerp van kwaliteitszorg en horizontale verantwoording. Dat bergt het (ingecalculeerde) risico in zich dat de publicatie qua voorbeelden en citaten op enig moment niet meer helemaal up to date is. Aan het karakter van deze publicatie, die bedoeld is om te inspireren, hoeft dat geen afbreuk te doen.

Mocht uw school aan de slag willen gaan met educatief partnerschap of de mogelijkheden daarvan willen verkennen, dan kan KPC Groep daarbij ondersteuning bieden.

---

³ De Wit (2008).

1 Educatief partnerschap – het model

Internationaal is een trend waarneembaar, waarin scholen zoeken naar een betere vormgeving of versterking van de band met ouders. Het model 'Educatief partnerschap' blijkt daarbij een bruikbaar model te zijn, dat veel van de kritische succesfactoren omvat die uit internationaal onderzoek naar voren komen.⁴

1.1 Omschrijving, fundering en karakteristiek van educatief partnerschap

Omschrijving

Onder educatief partnerschap verstaan we een wederzijdse betrokkenheid van ouders en school teneinde optimale omstandigheden te realiseren voor de ontwikkeling en het leren van kinderen, thuis en op school. Daartoe gaan ze met elkaar in gesprek en werken ze zoveel mogelijk samen.

Fundering

Dat partnerschap is geen doel op zich, maar is gefundeerd op een tweetal nauw met elkaar verbonden pijlers:

- het besef dat zowel ouders als school nauw betrokken zijn bij de opvoeding en de begeleiding van kinderen en een gezamenlijk belang hebben. Namelijk optimale omstandigheden scheppen voor de ontwikkeling en het leren van het kind, thuis en op school;
- de overtuiging dat je samen meer kunt bereiken in de opvoeding en begeleiding van kinderen dan ieder op zich. En dat is belangrijk in een tijd dat beide partners steeds vaker merken dat veel problemen waar ze tegenaan lopen, hun eigen probleemoplossend vermogen te boven gaan.

---

⁴ Zie voor het model Van Rooijen & De Wit (2004), De Wit (2005), Beek, Van Rooijen & De Wit (2007), De Wit (red.) (2007), Smit, Driessen, Van Kuijk & De Wit (2008), De Wit (2008). Zie voor dat internationaal onderzoek Smit, Sluiter & Driessen (2006).

Het begint met visie

In de visie van Slash 21 was een nauwe samenwerking tussen school en ouders essentieel voor de ontwikkeling van kinderen. Ouders werden op alle niveaus bij de school betrokken. “De visie van de school is essentieel”, aldus H. van Dieten. “Als kinderen naar het voortgezet onderwijs gaan is de opvoeding niet beëindigd, terwijl de school niet meer het monopolie heeft op kennisverwerving. Die gebieden lopen in elkaar over en de school en ouders hebben voortdurend met elkaar te maken. We moeten iets met elkaar (en dat bedoel ik positief) en niet in de zin van de docent die het maar lastig vindt dat ouders over zijn schouder meekijken wat hij uitdraagt.” Het gaat om een open dialoog (persoonlijke communicatie).

Deze fundering van partnerschap geeft al aan dat een visie op partnerschap onlosmakelijk verbonden is (of zou moeten zijn) met de visie van de school op de ontwikkeling en het leren van kinderen. Hoe kijkt de school daar tegenaan? Welke rol spelen kinderen daarin idealiter zelf, welke rol vervullen hun ouders en wat is of kan de rol van de school zijn? We raken hier aan de zogenoemde pedagogische driehoek school – ouders – kind. Het komt aan op een goed samenspel tussen de drie hoeken. Die visie op ontwikkeling, leren en het samenspel tussen school, kinderen en ouders moet je als school expliciteren en communiceren.

De visie van !mpulse

!mpulse is een nieuwe school die aansluit op de maatschappij van nu. Die samenleving vraagt (...) zelfstandigheid, verantwoordelijkheid en betrokkenheid. Mensen moeten probleemoplossend denken, creatief zijn en kennis verwerven door open te staan voor het nieuwe, te doen en te ontdekken. Mensen die dus hebben geleerd samen te leren, samen te werken en samen te leven. Daaraan wordt op !mpulse gewerkt. Met als motto ‘Zin in leren’ werd een ander onderwijsconcept neergezet. !mpulse positioneerde zichzelf als ‘een leer- en leefomgeving die midden in de samenleving staat. Het team en leerlingen vormen een gemeenschap die de wereld als leerbron ziet en de nieuwsgierigheid van leerlingen als uitgangspunt neemt. De leerling ontdekt vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid en creativiteit wat hij kan en wil. De school is de veilige proeftuin voor het leven, waarin de leerling van zijn fouten mag leren en →

leerlingen elkaar ondersteunen. Het team van docenten begeleidt dit leertraject en ziet werken op 'impulse ook voor zichzelf als een verrijkend leerproces.'

Die gemeenschap krijg vorm vanuit zogenoemde 'living values'.

Living values

'Leerlingen en volwassenen moeten met elkaar gaan onderzoeken vanuit welke waarden en normen zij handelen en met elkaar willen omgaan. En dat ook blijven onderzoeken. Dat er binnen 'impulse ruimte en tijd wordt gemaakt om die zoektocht aan te gaan is uniek en onlosmakelijk verbonden met leren: het ontdekken wie je bent, waar je voor staat als mens en weten dat je deel van een gemeenschap bent.' (www.impulse.pj.nl/impulse/)

Visie van Via Melanchthon

Leren wordt gezien als een ontdekkingsreis, met als uitgangspunt vragen; vragen van de leerling en vragen van de medewerkers. Zelfstandig of samen met anderen gaan leerlingen op zoek naar antwoorden. De docenten (tutores) begeleiden hen daarbij. Het gaat erom meer te leren dan alleen feiten. Dat is belangrijk, want kennis veroudert snel. Dus, zegt de school tegen haar (potentiële) leerlingen, 'is het zaak om ook te leren hoe je 'bij kunt blijven'. Met onze aanpak leer je bijvoorbeeld zelfstandig op zoek te gaan naar informatie. Je maakt gebruik van boeken en internet, van dvd's en cd-roms, van de kennis van tutores, gastdocenten en experts. En van ervaringen die je opdoet binnen en buiten de school. Je leert samenwerken, organiseren, presenteren en nog veel meer. Allemaal zaken waar je de rest van je leven iets aan hebt.' (www.melanchthon.nl/?node=952)

Karakteristiek

Educatief partnerschap heeft de volgende kenmerken:

- partnerschap is geen doel op zich, maar dient een gezamenlijke belang: ouders en school willen optimale voorwaarden creëren voor het leren en de ontwikkeling van kinderen. Meer specifiek is er een pedagogisch, een organisatorisch en een democratisch doel, waarop partnerschap zich richt;
- partnerschap past bij de trend waarin we de school steeds meer zien als leef- en leergemeenschap, waarin leerlingen, professionals én ouders participeren. Het gaat uit van de gelijkwaardigheid van de partners en

impliceert een wederzijdse betrokkenheid. Dat alles vooronderstelt bij beide partners een grondhouding die partnerschap bevordert en de bereidheid in dat partnerschap te investeren;

- partnerschap erkent verschillen in eindverantwoordelijkheden;
- partnerschap vraagt een consistente toonzetting en een partner die het voortouw neemt, i.c. de school;
- partnerschap tussen ouders en school houdt rekening met de groeiende eigen verantwoordelijkheid van het kind.

In de volgende paragrafen lichten we enkele elementen uit deze karakteristiek van educatief partnerschap verder toe.

1.2 Algemene doelen en wederzijdse betrokkenheid

Algemene doelen

Dat partnerschap is, zoals gezegd, geen doel op zich. Meer specifiek zijn er drie algemene doelen waarop het zich richt (schema 1).

Doelen	Gericht op
Pedagogisch doel	Het realiseren van enige afstemming in opvoedend denken en handelen c.q. in de benadering van kinderen, thuis en op school
Organisatorisch doel	Het optimaliseren van het reilen en zeilen van de school als organisatie en gemeenschap, mede door de inbreng van ouders
Democratisch doel	Het informeel en formeel meedenken en meebeslissen van ouders met de school en het afleggen van verantwoording door de school over haar werk aan de ouders

Schema 1. Algemene doelen van partnerschap

Wederzijdse betrokkenheid

De realisering van de doelen van partnerschap vraagt om een wederzijdse betrokkenheid van ouders en school, en een wederzijdse investering. Vanwege dat wederzijdse karakter geven we de voorkeur aan het begrip 'partnerschap' boven het meer gebruikelijke 'ouderbetrokkenheid' of 'ouderparticipatie'. Deze termen belichten slechts één kant van de medaille. Bij partnerschap gaat het niet alleen om een beweging van ouders richting hun kind op school en de

school als gemeenschap, maar ook om een beweging van de school richting de thuissituatie (soms letterlijk in de vorm van een huisbezoek).

Drie lijnen in de betrokkenheid

1 Kindbetrokkenheid van de ouders

Of preciezer, de betrokkenheid van ouders bij hun kind als leerling. Het gaat hierbij vooral om de betrokkenheid van individuele ouders bij de ontwikkeling van hun kind op school. Ouders hebben vragen als: hoe ontwikkelt ons kind zich daar, waar is het mee bezig, hoe is zijn welbevinden en betrokkenheid en wat kan in die ontwikkeling van ons kind onze rol zijn? We onderscheiden in die kindbetrokkenheid vier vormen: meeleven, meehelpen, meedenken en mee-beslissen (de cellen 1-4 in schema 2). Op deze lijn participeren ouders vooral als individuele belangenbehartiger van hun eigen kind. Door hun zicht op wat er met en rond hun kind gebeurt, kunnen ouders soms ook heel goed als 'critical friend' van de professional optreden.

2 Schoolbetrokkenheid van de ouders

Hierbij gaat het om de betrokkenheid van ouders bij de groep van hun kind en bij de school als geheel. Ook hier zijn vier vormen mogelijk: meeleven, meehelpen, meedenken en meebeslissen (cellen 5-8). Op deze lijn worden ouders individueel én als groep aangesproken:

- Individueel als het gaat om hun individuele betrokkenheid bij de groep of klas van hun kind of als hun specifieke kwaliteiten (voor bijvoorbeeld een werkgroep) of specifieke taken (bijvoorbeeld hun rol als contact-ouder) in het geding zijn.
- Als groep als er in meer algemene zin een beroep op ouders wordt gedaan met het oog op de organisatorische of democratische doelen van partnerschap (schema 1).

De vragende partij bestaat nu eens uit de docenten of het ondersteunend personeel, dan weer uit het managementteam, het bestuur of andere ouders. Bij dit laatste valt te denken aan een ouderraad die ouders wil mobiliseren voor bepaalde activiteiten, aan de ouders uit de medezeggenschapsraad die de meningen van de ouders willen peilen, of aan ouders uit het bestuur van de oudervereniging die met nieuwe ouders een welkomstgesprek aangaan en samen met hen verkennen hoe deze ouders hun kwaliteiten kunnen inzetten voor de school.

3 Gezinsbetrokkenheid van de school

Aan de orde is hier de betrokkenheid van de school bij het kind in diens thuissituatie en dus ook bij diens ouders. Natuurlijk voor zover dat van belang is voor de bijdrage van de school aan de ontwikkeling en het leren van het kind. Het accent ligt hier op meeleven, meehelpen en meedenken (cellen 9-11). Net als bij de eerste lijn ligt de nadruk hier op de relatie van de school met individuele ouders.

Daarmee zijn er in die wederzijdse betrokkenheid drie lijnen te onderscheiden (schema 2).

	Meeleven	Meehelpen	Meedenken	Meebeslissen
Ouders richting hun kind als leerling	1	2	3	4
Ouders richting groep/klas of school als geheel	5	6	7	8
School richting ouders of thuissituatie	9	10	11	(12)

Schema 2. Vormen van wederzijdse betrokkenheid

1.3 Posities, rollen en eindverantwoordelijkheden

Spreeken over gelijkwaardige partners en een gezamenlijk belang kan gemakkelijk leiden tot misverstanden indien de partners niet goed in de gaten blijven houden dat hun eindverantwoordelijkheden verschillen. De ervaring leert dat het weinig productief is een uitputtende lijst te maken van wie nu waarvoor precies verantwoordelijk is. Toch vallen er wel enkele lijnen te trekken. Want als het gaat om eindverantwoordelijkheden, dan is er een fundamenteel verschil:

- ouders hebben de eindverantwoordelijkheid voor de opvoeding van hun kind en voeren daarover ook de regie. De school zal ze daarbij helpen door expliciet aan te geven waar ze pedagogisch voor staat en voor gaat, kortom door helder te communiceren hoe haar pedagogisch profiel eruit ziet. De school kan meeleven, meehelpen en meedenken maar cel 12 blijft

- leeg; bij de eindverantwoordelijkheid van de ouders voor de opvoeding van hun kind past geen meebeslissen door de school in de thuissituatie;
- de school heeft de eindverantwoordelijkheid voor de inrichting en de kwaliteit van het onderwijs en de opvoeding-binnen-de-school. Ze legt daarover horizontaal en verticaal verantwoording af: horizontaal richting ouders en lokale gemeenschap, verticaal richting het eigen bestuur en de overheid (i.c. de Inspectie van het Onderwijs) (het democratische doel). In zaken die ouders of kinderen direct betreffen, hebben ouders via de medezeggenschapsraad een wettelijk geregeld instemmings- of adviesrecht. Voorts kunnen ouders in meer informele settings (zoals een klankbordgroep of ouderpanel) meedenken over het toekomstige beleid of betrokken zijn bij de evaluatie van het gerealiseerde beleid van de school.

De school als eindverantwoordelijke voor wat er op school gebeurt

Bij Slash 21 waren ouders 'een merkbaar aanwezige factor in de school' op alle niveaus. "De school werkt actief aan het betrekken van de ouders bij het te ontwikkelen beleid, bij de gang van zaken en bij de ontwikkeling van hun eigen kind. Daarbij is sprake van een duidelijke, gezamenlijk overeengekomen verantwoordelijkheidsafbakening tussen de drie betrokken partijen. Ouders kunnen waar mogelijk participeren in leerprocessen of als expert, als begeleider, als belangstellende."

(Van Dieten & Van der Geest, 2006, pagina 94)

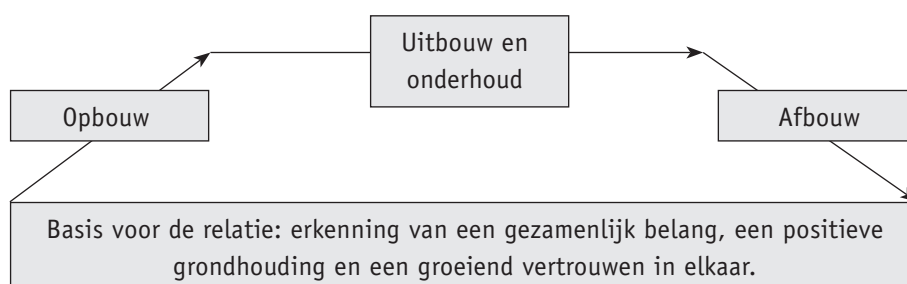
Asymmetrie

Gelijkwaardigheid is een wezenlijk kenmerk van de relatie tussen ouders en school. Die gelijkwaardigheid komt onder meer tot uitdrukking in de erkenning van het gezamenlijke belang en het respect voor elkaars opvattingen. Tegelijkertijd zit er in de relatie toch ook iets asymmetrisch. Die asymmetrie heeft te maken met het fundamentele verschil in eindverantwoordelijkheden: het zwaartepunt bij de realisering van gelijkwaardig partnerschap ligt bij de school, omdat zij professioneel eindverantwoordelijke is voor de kwaliteit van de inrichting van de school als leef- en leergemeenschap. Partnerschap is een wezenlijk kenmerk van die kwaliteit.

Deze asymmetrie blijkt essentieel bij het bewust vormgeven van de partnerrelatie: de school dient in die relatie de toon te zetten en het voortouw te nemen. Partnerschap moet je niet aan het toeval overlaten.

1.4 Een partner ben je niet, maar word je!

Als ouders hun kind inschrijven op een school, dan is er van enig partnerschap nog geen sprake. Zo'n partnerschap ontwikkel je geleidelijk aan. Vervolgens onderhoud je of bouw je de relatie uit. En tenslotte bouw je het partnerschap weer af tegen de tijd dat het kind de school verlaat. En dat doe je op basis van het besef dat je een gezamenlijk belang hebt, vanuit een positieve grondhouding met respect voor elkaars opvattingen en begrip voor elkaars positie, en - als het goed is - met een groeiend vertrouwen in elkaar (schema 3).

Schema 3. Ontwikkeling van partnerschap in drie fasen

Grondhouding

De term 'grondhouding' viel al enkele malen. Naast een inspirerende visie (weten wat je wil en waarom) is een passende grondhouding één van de meest kritische succesfactoren. Een grondhouding doordringt je denken en handelen, ligt aan de basis van dat alles. Een grondhouding bepaalt hoe je vorm geeft aan je leven en je relaties. Het gaat om een manier van in het leven staan.⁵ Zeker bij lastige problemen of als de relatie om andere redenen onder spanning komt te staan, komt het aan op die grondhouding. Een grondhouding veins je niet.

Partnerschap vraagt dat je elkaar ziet en hoort en op elkaar reageert, elkaar wilt leren kennen en met elkaar wil samenwerken. En ook dat je elkaar respecteert. En dat je toch toenadering zoekt als je het niet helemaal eens bent met de opvattingen van de ander. Dat vraagt een investering van beide kanten. Je doet dat allemaal in het belang van het kind en vanuit het besef dat je samen meer kunt dan alleen.

⁵ Zie Van Aken & Reynaert (2006).

“Partnerschap blijkt pas echt als het wat moeizaam gaat of als de relatie wat onder druk komt. Je moet als ouder niet het gevoel krijgen dat jij steeds weer het initiatief tot een gesprek moet nemen. Als je kind wat meer zorg nodig heeft, dan verwacht je als partner dat je het probleem samen onderzoekt, de probleemstelling deelt, tot eventueel gezamenlijke acties besluit en die ook samen evalueert.” (een ouder)

Soms gaat de ontwikkeling van een visie op partnerschap gelijk op met de ontwikkeling van een daarbij passende grondhouding of is zo'n grondhouding al aanwezig. In andere gevallen is een bepaalde grondhouding één van de consequenties van de visie. Dan moet worden geïnvesteerd in de ontwikkeling van die grondhouding. Dat kan tot spanningen leiden als andere elementen van de visie al eerder in werking zijn.

Even wennen aan een actieve ouderraad

Via de website van MET Praktijkonderwijs is een weblog toegankelijk, waarop de ontwikkeling van het vernieuwingstraject te volgen is. Leerlingen en ouders hebben hierop hun eigen plek. Een fragment van dit weblog:

“Een jaar of 5/6 geleden zijn wij met enkele ouders een ouderraad begonnen, ondersteund door de directie en enkele teamleden. Dit ging niet geheel zonder slag of stoot, want het was voor de leerkrachten erg wennen. Die waren immers gewend om alles zelf te doen en daarin zat ook de grote kracht van deze school.

Hulp van ouders was welkom, maar dat wij als ouderraad mee gingen denken en doen bij diverse activiteiten was nieuw voor hen. (...) Onze taak is steeds belangrijker geworden en we worden serieus bij alles betrokken. (...) Verder ondersteunen we als ouderraad de leerlingenraad...”

(zie de rubriek Leerlingen/ouders op de website van Via op www.melanchthon.nl/?node=952, weblog 12 september 2007)

Voortouw

Om partnerschap goed vorm te kunnen geven, moet je je als school realiseren dat niet alle ouders en teamleden op voorhand zullen kiezen voor dat partnerschap. Met name het gelijkwaardige in partnerschap wil teamleden en ouders nogal eens afschrikken: “Wij” respectievelijk “Zij zijn toch de professionals?!” Dat bezwaar valt echter al gauw weg als betrokkenen zich realiseren dat de relatie ook een asymmetrisch aspect heeft: de eindverantwoordelijkheid voor wat er op school gebeurt, berust bij de school. De school mag vanuit die verantwoordelijkheid het voortouw nemen en de toon zetten, dus het speelveld bepalen en de spelregels vaststellen. Omdat je een relatie samen vormgeeft, gebeurt dat uiteraard in dialoog met ouders.

De schoolloopbaan van kinderen als inspiratiebron

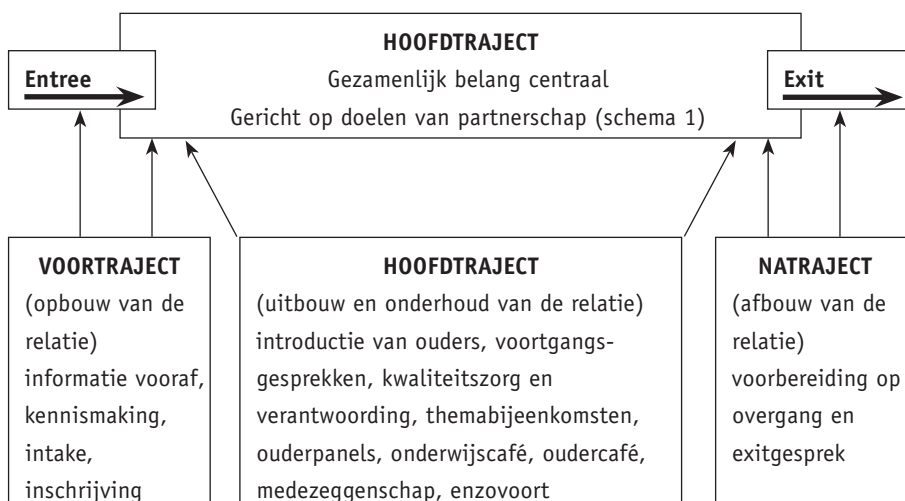
Als kinderen een school binnenkomen, treden bewust of minder bewust allerlei mechanismen in werking die ervoor zorgen dat zij in no-time op de hoogte zijn van de cultuur van de school (the do’s and the don’ts), de structuur van de school (bij wie moet je waar zijn?) en de werkprocessen (hoeveel ruimte voor eigen initiatief heb je als leerling binnen het leerproces?). En na verloop van tijd worden de leerlingen weer voorbereid op de overstap naar een andere situatie, zoals een andere school.

Bij ouders verloopt dit socialisatieproces anders. Voor een deel is dat terecht; hun positie binnen de schoolgemeenschap is anders dan die van hun kind. Maar een introductie blijkt hard nodig. Als school kun je de wijze waarop ouders zich in de schoolgemeenschap voegen niet op zijn beloop laten. Immers, tussen ouders onderling kunnen er grote verschillen zijn. Bovendien kunnen hun opvattingen en verwachtingen weer behoorlijk verschillen van die van de professionals. Daar komt nog iets bij: hoeveel ouders zijn goed op de hoogte van de ontwikkelingen die de afgelopen jaren in het onderwijs plaatsvonden en van de verschillen tussen scholen?

Houd je met dat alles geen of onvoldoende rekening, dan kan dat tot communicatie- en andere problemen leiden. Daarom hebben we naar analogie van de schoolloopbaan van kinderen een model ontwikkeld dat sterk proactief werkt. We starten daarbij met de vraag welk traject de school en ouders met elkaar willen lopen, maken daarin onderscheid tussen verschillende fasen (zie schema 3) en geven dat traject vervolgens heel gericht en concreet handen en voeten.

Gezamenlijk traject van school en ouders

Het blijkt productief om de relatie tussen de school en ouders te zien als een traject dat ze samen lopen gedurende de periode dat het kind op school is. Het is een traject waarin ze elkaar steeds beter leren kennen, steeds beter op elkaar ingespeeld raken en het onderlinge vertrouwen gaandeweg groeit. We illustreerden dat proces al in schema 3. Dit traject vullen we nu nader in (schema 4).

Schema 4. Het traject dat de school en ouders samen lopen

We onderscheiden een voortraject (tot en met inschrijving en intake), een hoofdtraject (vanaf het moment dat het kind naar school gaat) en een natraject (afronding van het verblijf). In het voortraject ligt het accent op het opbouwen van de relatie. Het hoofdtraject staat in het teken van uitbouwen en onderhouden van de relatie. In het natraject wordt de relatie weer afgebouwd (tenzij er nog een kind van dezelfde ouders op school is). Het gaat er nu om deze deeltrajecten handen en voeten te geven. Dat gebeurt in de volgende hoofdstukken. Om de gedachten alvast te bepalen zijn in het schema voorbeelden van activiteiten of instrumenten opgenomen die in het betreffende onderdeel van het traject kunnen worden ingezet.

Maakbare relatie

We zeiden het al: de ontwikkeling van de relatie moet je niet op zijn beloop laten. Het model van educatief partnerschap vertrekt vanuit het idee dat de relatie tussen de school en ouders in vergaande mate maakbaar is. 'Scholen

krijgen de ouders die ze willen' is een uitspraak die in discussies met schoolleiders of leden van een team aanvankelijk met enige scepsis wordt bekeken, maar na uitleg van het model eigenlijk wel wordt onderschreven. Wie analyseert hoe scholen met ouders omgaan, komt namelijk al gauw tot de conclusie dat menig school reeds in het voortraject heel veel op zijn beloop laat. Niet op de laatste plaats omdat de school onvoldoende helder voor ogen heeft hoe ze - in het belang van de kinderen - met ouders wil omgaan en de gewenste omgang ook niet, of onvoldoende, communiceert. Mede daardoor wordt in het begin van het traject dat de school en ouders lopen, te weinig geïnvesteerd in het opbouwen van de relatie. En nogal eens wordt dat pas geconstateerd als de school en ouders samen al een eind op weg zijn en mogelijk zelfs al in een lastig parket zitten, bijvoorbeeld als er onenigheid is over de benadering van een kind.

Het omgekeerde geldt ook: 'Ouders krijgen de school die ze willen'. Partnerschap ontwikkel je samen, samen moet je erin investeren. Wie dat als ouder doet, ontmoet een 'andere' school dan de ouder die zich - om welke reden ook - afzijdig houdt.

"Mijn motivatie om actief te worden is geweest: de school neemt een deel van je opvoeding over. Dan wil je als ouder toch een vinger in de pap? Bovendien, door zelf actief te worden, hoor je wat meer over de school van je kind. Pubers vertellen niet altijd alles. Je leert de school en sommige teamleden beter kennen en je weet wat er speelt." (een ouder)

"Ouders zijn voor de school een spiegel. Ze geven terug wat wij (denken te) doen. Bovendien, sommige dingen weten wij gewoon niet. Dan is het goed dat ouders ons dat vertellen. De leerling, zijn welbevinden en zijn welzijn, dat is ook onze verantwoordelijkheid. 'Klagen mag, zeg ik altijd!' Elk belletje is een signaal." (een conector)

Investering

Ons model impliceert dat je al in het voortraject start met het opbouwen van een relatie. Investeer in de relatie voordat je die nodig hebt! Via de eerste informatie en in de eerste contacten wordt de toon gezet en wordt de relatie al sterk bepaald. Het is belangrijk de kansen die zich daar voordoen, niet te laten liggen. Partnerschap moet vanzelfsprekend zijn. Waar dat nog niet het

geval is, moet het een nieuwe vanzelfsprekendheid worden. Dat vraagt dan wel extra aandacht.

Vanzelfsprekend, toch?

In 2004 organiseerde de Inspectie van het Onderwijs het project 'Vraag het de leerling'. Doel van het project was het inschakelen van leerlingen bij de zelfevaluatie van scholen. Slash 21 nam destijds deel aan dit project. Leerlingengroepen werden begeleid in hun rol om verbeteringsadviezen uit te brengen aan de school en in een eindmanifestatie werden teams van leerlingen die dit het beste hadden gedaan beloond met een prijs. Scholen mochten hiervoor zelf aangeven welke volwassenen er naast het leerlingsteam deel zouden nemen aan de manifestatie. De school nodigde bewust ook ouders uit voor deze manifestatie. De betrokkenheid van ouders werd zo vanzelfsprekend geacht, dat zowel ouders als docenten verbaasd waren over het feit dat zij de enige school waren die ouders hadden meegenomen (mondelijke communicatie).

1.5 Van visie naar concrete beelden en instrumenten

Bij het vormgeven van dit traject komt het erop aan om niet vanuit instrumenten te denken, maar vanuit je visie op partnerschap. De ontwikkeling van een visie op partnerschap begint bij de erkenning van het gemeenschappelijk belang dat de school en ouders bindt: de realisering van optimale omstandigheden voor de ontwikkeling en het leren van kinderen. Samen kunnen de school en ouders meer dan ieder voor zich.

De vraag is dan: hoe kun je het traject zo vormgeven, dat die gewenste condities ook werkelijkheid worden, dat er bovendien sprake is van een gelijkwaardig partnerschap en het pedagogisch, organisatorisch en democratisch doel (schema 1) binnen bereik komen?

Een inspirerende visie waaraan je in de praktijk ook echt iets hebt, geeft aan wat de goede dingen zijn om te doen en wanneer je die dingen goed doet. Dat laatste levert een aantal ijkpunten op waaraan je uitwerkingen moeten voldoen en met behulp waarvan je kunt overzien of je op koers ligt. Probeer die inzichten te vertalen in concrete beelden. Wanneer is er sprake van een optimale realisering van het pedagogisch doel? Wat versta je onder een

optimale afstemming en wat zou je daarvoor moeten doen, samen met ouders? Welke houding, welke vaardigheden, welk gedrag zou je dan willen zien, bij professionals en bij ouders? Wanneer zou je tevreden zijn over de realisering van het organisatorische en het democratische doel? En omdat een goed begin het halve werk is: hoe laat je ouders van meet af aan ervaren dat je als partners met ze wilt omgaan en wat moet je doen om ouders adequaat te introduceren in de schoolgemeenschap?

Hoe helderder de beelden zijn, die je als school hebt bij de (mogelijke) invulling van dit traject, des te gemakkelijker kun je die ideeën ook realiseren. Met het oog daarop zijn enkele instrumenten beschikbaar, die in dat traject kunnen worden ingezet, waaronder het intakegesprek, de introductie van ouders in de schoolgemeenschap, interactieve workshops met en voor ouders, de dialoog over de ontwikkeling en de vorderingen van het kind, contact- of klassenouders, het ouderpanel, het onderwijscafé, medezeggenschap en educatief partnerschap met ouders, het exitgesprek.

Bij die uitwerkingen staan het werken vanuit een inspirerende visie en de zorg voor kwaliteit centraal. Vragen die aan de orde komen, zijn: waarom is dit zo'n interessant instrument, in hoeverre behoort het tot 'de goede dingen doen' en 'wanneer doe je die dingen goed', waar komt het dus op aan en waarop moet je in het bijzonder letten? Zie voor deze instrumenten www.oudersalspartners.nl.

Wie visiegeleid denkt en handelt, zal de ervaringen die hij of zij met partnerschap in de praktijk opdoet, weer terugkoppelen naar de visie. Werkten de beelden goed? Klopten de uitwerkingen en brachten die wat ervan werd verwacht? En zo niet, waar lag dat dan aan? Moet de visie worden bijgesteld of moet nog beter worden gefocust op de goede dingen en op de ijkpunten waaraan die moeten voldoen?

1.6 Conclusie: in dialoog

Veel scholen zijn wat huiverig te vertrekken vanuit gelijkwaardigheid. De asymmetrie in de relatie tussen school en ouders en de eindverantwoordelijkheid van de school voor wat er in en om de schoolgemeenschap gebeurt, vormen de hevel voor de vormgeving van goed partnerschap. Als school kun je voor dat partnerschap het speelveld en voor een groot deel de spelregels aangeven.

Goed partnerschap ontstaat niet vanzelf: niet alle ouders zullen bij voorbaat al kiezen voor dat partnerschap. Als school zul je proberen hen ervan te overtuigen en/of ertoe te verleiden om de rol van gelijkwaardig partner op zich te nemen. Simpel omdat het in het belang is van hun kind. Kinderen hebben er recht op! Daarin ligt de sterkst mogelijke legitimering van al je acties.

Daar komt nog iets bij. Bij alle denken over overgangen in het onderwijs en tussen onderwijs (interne zorg) en andere instellingen (externe zorg) realiseren we ons steeds scherper dat ouders - doorgaans - de meest constante factor zijn in het leven van hun kind. De conclusie dat je de ouders dan ook van meet af aan en actief moet betrekken bij de begeleiding van hun kind, wordt daarmee steeds dwingender.

In die zin spreek je als school alle ouders in eerste instantie individueel aan. Het pedagogische doel staat daarbij voorop. Daarnaast spreek je de ouders ook als groep aan. Op die wijze komen ook het organisatorische en het democratische doel in beeld. Dat neemt niet weg dat actieve participatie in de zin van meehelpen, meedenken en meebeslissen op schoolniveau - zeker aanvankelijk - voor veel ouders nog 'een ver van mijn bed' aangelegenheid is. Dat geldt bij uitstek voor het meedenken en meebeslissen als onderdeel van het democratische doel zoals dat in medezeggenschapsraad (MR) en gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR) vorm krijgt.

Het voortouw nemen, van meet af aan de goede toon zetten, het speelveld en de spelregels bepalen, dat alles lukt alleen als je als school weet hoe je - in het belang van de kinderen - met de ouders wil omgaan. Natuurlijk hebben de ouders als partners daarin inspraak. Partnerschap geef je samen vorm en uiteraard hebben ouders daarin ook een eigen verantwoordelijkheid. Als goed partner ga je als school dus in dialoog met de ouders over de invulling van dat partnerschap, maar als school blijf je leidend. Dat 'leidend zijn', kan verschillen van geval tot geval en is soms relatief. Ouders in een actieve medezeggenschapsraad, actieve contactouders of een actieve oudervereniging komen regelmatig met eigen initiatieven rond de relatie tussen de school en ouders.

Bij die uitwerking kom je als school een aantal lastige vragen tegen. Wat mag je als school verlangen van ouders en wat zij van jou? Hoe vrijblijvend zijn de contacten, de gesprekken, de samenwerking? Is er een ondergrens in de betrokkenheid, over en weer?

Naarmate je de antwoorden beter weet te funderen in wat van belang is voor de ontwikkeling en het leren van kinderen, zullen meer ouders de keuzes die je als school maakt, onderschrijven of minstens respecteren, en erin meegaan. Ouders die het er fundamenteel mee oneens zijn, zullen wellicht uitkijken naar een andere school of zullen zich terugtrekken in de marge.

“Als de school zegt ‘We hebben ouders nodig’, dan is het wel handig als het team, de directie of de mentor hen ook vraagt. Ouders moeten niet zoiets hebben als ‘Mag ik me misschien aanmelden? Ik wil participeren, geef me de kans.’

Dat participeren zou niet vrijblijvend moeten zijn. Je mag als school best wat dwingender zijn: hoezo geen tijd? Je kind zit hier uren op school. Dat is toch reden genoeg om voor die school ook als ouder wat tijd uit te trekken?! Neem je verantwoordelijkheid als ouder!” (een ouder)

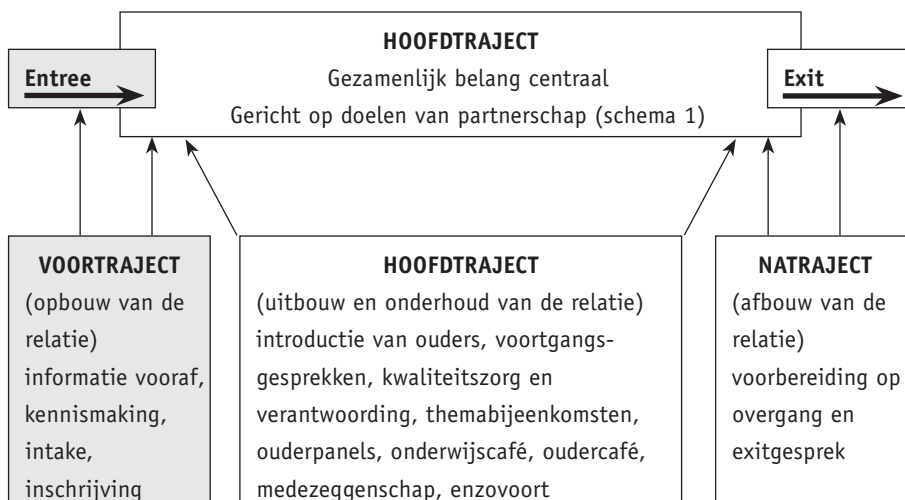
1.7 Leeswijzer

In dit hoofdstuk schetsten we het model ‘Educatief partnerschap’ op hoofdlijnen. Partnerschap tussen de school en ouders ontstaat niet vanzelf. Het vraagt een investering van twee kanten. Gedurende de tijd dat een kind op school zit, lopen de school en ouders als het ware samen een traject. In dat traject is een geleiding aan te brengen: een voortraject waarin het voornamelijk gaat om het opbouwen van een relatie, een hoofdtraject waarin de relatie wordt uitgebouwd en onderhouden, en een natraject waarin de relatie tot een einde komt en zorgvuldig wordt afgebouwd.

We beschrijven in de volgende drie hoofdstukken hoe dit traject in het voortgezet onderwijs vorm kan krijgen, hoe het traject kan worden verankerd in de cultuur, de structuur en de werkprocessen en welke aandachtspunten daarbij van belang zijn. Hoofdstuk 2 behandelt het voortraject, hoofdstuk 3 gaat in op het hoofdtraject en in hoofdstuk 4 staat het natraject centraal. In hoofdstuk 5 reflecteren we op het proces dat ons bekende scholen tot nu toe liepen, op hun ervaringen en op de kritische succesfactoren.

2 Het voortraject: opbouw van de relatie

Het voortraject loopt van de oriëntatie van ouders tot en met de feitelijke inschrijving van het kind. Dit onderdeel staat vooral in het teken van de opbouw van de relatie (schema 4a).

Schema 4a. Het voortraject

2.1 Een onmisbare fase

Gerichte aandacht voor het voortraject voorkomt dat de ontwikkeling van de relatie tussen de school en ouders op zijn beloop wordt gelaten. Het is juist de bedoeling om hier de gewenste toon te zetten. Dat betekent: van meet af aan en langs verschillende kanalen, verbaal en non-verbaal, communiceren dat en vooral ook waarom een goede relatie belangrijk is en hoe die op school gestalte kan krijgen. Dat lukt het beste als de school werkt vanuit een inspirerende visie op de ontwikkeling en het leren van kinderen, die tevens aangeeft hoe zij in die context aankijkt tegen de rol van kinderen zelf en de rol van de ouders en school. De visie op partnerschap zou daar naadloos bij moeten aansluiten (hoofdstuk 1). Het is dus wezenlijk om die visie te expliciteren en te communiceren. Dat moet gericht gebeuren en kan enige verleidingskunst vragen. Het voortraject is de plek om als school en als ouders al samen te investeren in de relatie (paragraaf 1.4).

Scholen verschillen in hun visie op de ontwikkeling en het leren van kinderen en dat kan leiden tot verschillen in hun visie op partnerschap.

Visie van Slash 21

Slash 21 beschikt over een apart document waarin de visie en de kernwaarden van de school beschreven zijn. Hierin staat onder meer de volgende tekst:

“Socialisering van leerlingen, de opvoeding tot op elkaar betrokken burgers, is een van de bestaansgronden van het funderend onderwijs. In de visie van Slash kan dit alleen royaal en zinvol worden ingebed in het dagelijks leerproces als betrokkenheid ook het wezenskenmerk is van de mensen in Slash.

Betrokkenheid op elkaar van:

- de leerlingen: de basisgroep;
- de medewerkers/begeleiders: het basisteam;
- de ouders van de leerlingen in de basisgroep.

(...) De ouders zijn een merkbaar aanwezige factor in de school. De school werkt actief aan het betrekken van de ouders bij het te ontwikkelen beleid, bij de gang van zaken en bij de ontwikkeling van hun eigen kind. Daarbij is sprake van een duidelijke, gezamenlijk overeengekomen verantwoordelijkheidsafbakening tussen de drie betrokken partijen. Ouders kunnen waar mogelijk participeren in leerprocessen, als expert, als begeleider of als belangstellende.” (Wassink & Van Dieten (2006), pagina 10)

Visie van Via Melanchthon

“Melanchthon wil een school zijn waarin ouders en leerlingen gezien worden als partners. Dit komt tot uitdrukking in de wijze waarop de scholengemeenschap medezeggenschap van ouders en leerlingen serieus neemt. Van leerlingen en ouders wordt een actieve en betrokken houding verwacht. Via ouder- en leerlingkringen wil Melanchthon ouders en leerlingen actiever betrekken bij het onderwijsleerproces en de schoolorganisatie.”

Leerling en ouders als partners

“Leerlingen en ouders zijn onze partners in het geven van onderwijs. De maatschappij ontwikkelt zich snel, stelt telkens nieuwe eisen aan en heeft steeds nieuwe verwachtingen van het onderwijs. →

Dit komt ook tot uitdrukking in de houding van ouders en leerlingen tegenover de school. Ouders en leerlingen volgen de school steeds kritischer. Melanchthon kiest voor een grotere ouderbetrokkenheid en zal de komende jaren deze kritische houding van ouders en leerlingen in toenemende mate gaan benutten om hen in te zetten in de kwaliteitscyclus van de school. Melanchthon wil niet alleen inzetten op betrokkenheid van ouders bij de school maar ook op partnerschap met ouders. Daarmee benadrukken we het gezamenlijke belang van zowel de ouders als de school bij het creëren van optimale omstandigheden voor de ontwikkeling van leerlingen. Daardoor is er meer dan voorheen sprake van een gelijkwaardige relatie.

Dit partnerschap kan op verschillende manieren tot uitdrukking komen: ouders kunnen meelevend, meehelpen, meedenken en meebeslissen. Hierbij is één uitgangspunt heel belangrijk. Er is in dit educatieve partnerschap sprake van een asymmetrische relatie: de school is eindverantwoordelijk, neemt het voortouw en zet de toon.

Bij het vormgeven aan het partnerschap met de ouders denkt Melanchthon aan de inzet van instrumenten als de medezeggenschapsraad, de ouderraad, kwaliteitskringen en gastdocentschappen. Kijkend naar de rol van leerlingen, zien we dat deze zich gedurende de schoolloopbaan steeds verder ontwikkelt. Kijkend naar de onderwijsontwikkelingen en de steeds groter wordende rol van de leerlingen in het eigen leerproces, betekent dit ook dat leerlingen meer betrokken dienen te worden bij de schoolorganisatie en het onderwijsproces.

De komende jaren zal duidelijk worden op welke wijze dit in de schoolorganisatie kan worden gerealiseerd." (Melanchthon, Visiedocument 2006-2011, te downloaden van www.melanchthon.nl/?node=952).

Visie van Big Picture

Er zijn vernieuwingscholen, zoals MET Praktijkonderwijs in Waalwijk en het Elde College in Schijndel, die zich hebben laten inspireren door de filosofie van het Amerikaanse Big Picture. Big Picture draagt de visie uit dat "schools must be personalized, educating every student equally, one student at a time. Each student's learning plan should grow out of his or her unique needs, interests and passions." Binnen deze visie wordt een expliciete rol toegekend aan ouders en/of familie van de leerling.

→

“Parent engagement in a child’s learning is essential and Big Picture Schools ‘enroll’ families as well as students in the entire life of the school. (...) Parents and families are essential to the success of Big Picture Schools from start up through day-to-day operation. Most importantly, families are engaged in their children’s education by regularly participating in learning plan meetings and exhibitions. Families are resources at these times for their knowledge about their children’s strengths, weaknesses, and lives outside of school (...).

Essential elements of parent/family engagement – adult support include:

- families are educated and asked to play an active role in the education and school life of their children;
- parental voice in school organization and culture;
- families attend and participate in learning plan meetings and exhibitions each quarter;
- parents as well as students are interviewed and sign participation agreements along with their students upon enrolment;
- families are educated to play a proactive role in the college process;
- families play important and proactive roles to garner and show political and community support for the school.⁶

Visie van MET Praktijkonderwijs

MET noemt haar op Big Picture gebaseerde onderwijsconcept ‘Persoonlijk Leren’. MET wil onderwijs persoonlijk maken, elk kind laten zijn wie hij is en helpen zijn eigen talenten te ontwikkelen. MET wil alle leerlingen opleiden tot arbeid en wegwijs maken in het dagelijks leven van wonen, werken en recreëren. MET legt daarbij veel nadruk op een groeiende zelfstandigheid, op verantwoordelijkheid voor de eigen ontwikkeling en op sociale vaardigheid. “Het stimuleren van de eigenwaarde is daarbij een belangrijk aangrijpingspunt. We maken de leerling sterk om met vertrouwen aan de eigen toekomst te werken. Kortom: Sterk naar werk!” (www.met-pro.nl)

Hoe zeer de school (aanvankelijk) ook leidend kan zijn in de richting waarin het partnerschap uitgaat, het blijft belangrijk bij de vormgeving van dat partnerschap de dialoog met ouders te blijven zoeken. Dat kan in het begin even wennen zijn, voor beide partijen.

---

⁶ Zie www.bigpicture.org.

De eerste indrukken

We zeiden het al: educatief partnerschap ontstaat niet vanzelf en partner ben je niet, maar word je. Hoe ouders zich tegenover de school opstellen, hangt onder andere af van hun perspectief op de opvoedingswerkelijkheid thuis en op school, hun verwachtingen ten aanzien van een school in het algemeen, maar zeer zeker ook van de eerste indrukken die ze opdoen van de school die zij en/of hun kind kiezen. Wat zijn die indrukken en hoe komen ouders daaraan? Hoe komen ze in contact met de school? Hoe komen ze letterlijk en figuurlijk 'binnen'?

Dat proces is voor een groot deel te beïnvloeden via communicatie en vooral dialoog. De wijze waarop je als school - in het belang van kinderen - wil omgaan met hun ouders, moet je in het voortraject al communiceren en 'voelbaar' neerzetten. Komt dat partnerschap al over in de informatie die vooraf over de school beschikbaar is (paragraaf 2.2)? Merken ouders al iets van dat partnerschap bij de eerste kennismaking met de school (paragraaf 2.3)? Hoe zien met het oog op dat partnerschap de inschrijving en de intake eruit (paragraaf 2.4)? En wat voor consequenties heeft deze invulling van het voortraject voor de opzet van het hoofdtraject (paragraaf 2.5)?

2.2 Informatie vooraf

Het gaat bij informatie vooraf om min of meer publiekelijk beschikbare informatie die ouders over de school kunnen raadplegen. Denk bijvoorbeeld aan de schoolgids, een informatieboekje, een folder, een introductievideo, nieuwsbrieven, informatie op de website. De website wordt overigens een steeds belangrijker instrument. Veel andere informatiedragers (een folder, een schoolgids, een jaarverslag, en dergelijke) zijn steeds vaker (ook) te downloaden van de website van scholen. Ook kun je denken aan een algemene informatieavond of open dag voor ouders en kinderen die zich aan het oriënteren zijn op een school, de beschikbaarheid van een oudercontactpersoon die door nieuwe ouders kan worden benaderd, advertenties of verslagen van projecten of andere activiteiten in plaatselijke bladen of informatie op de lokale of regionale kabelkrant.

De informatie die vooraf over de school bekend is, kunnen ouders gebruiken om een zodanig beeld te krijgen over de school dat ze mede op basis daarvan een gerichte keuze kunnen maken voor die school. Als het goed is, blijkt eruit

wat het pedagogisch profiel van de school is, hoe de school - in het belang van het kind - wil omgaan met ouders en welke consequenties inschrijving van hun kind op die school heeft voor alle betrokkenen. Bij die consequenties valt te denken aan ouderbijdragen, verwachtingen ten aanzien van participatie van ouders in de school als gemeenschap, het al dan niet lid worden van een eventuele oudervereniging, zaken waartoe de school zich verplicht en dergelijke.

Deze informatie vooraf speelt sowieso een rol in het vormen van beelden en verwachtingen, maar kan ook bewust met het oog daarop worden ingezet. Kiest een school bewust voor partnerschap, dan is een belangrijke vraag: weet ze dat ook al te communiceren in de informatie vooraf?

Communicatie en communicatie is twee

Het is in het algemeen raadzaam om de beschikbare informatie eens door te lichten vanuit de vraag welk beeld je wilt overbrengen én of je daarin ook slaagt. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn:

- a weet je als school je pedagogisch profiel helder te communiceren?;
- b is duidelijk dat je als school kiest voor partnerschap en op welke gronden?⁷;
- c komt over waarin dat partnerschap op je school bestaat?;
- d is bij de informatie vooraf inhoudelijk en qua vormgeving voldoende rekening gehouden met verschillen tussen ouders qua informatiebehoefte en achtergrond? En wordt gebruik gemaakt van de informatiekanaalen die het beste werken bij deze (groepen) ouders?

Bij informeren en communiceren gelden enkele kritische succesfactoren.⁸ De eerste is dat je helder hebt wat je wilt overdragen en waarom - met andere woorden wat je doel is - en dat je om dat doel te bereiken een daarvoor geschikt middel kiest.⁹ Van belang is verder een juiste dosering van de informatie. Daarnaast komt het erop aan zo nodig te differentiëren in de informatievoorziening, zodat ouders met verschillende informatiebehoefte en verschillende achtergronden of perspectieven voldoende aan hun trekken komen.

---

⁷ Van www.oudersalspartners.nl is een 'dubbel A4tje' te downloaden over het waarom, de inhoud en consequenties van 'educatief partnerschap' onder de titel *Educatief partnerschap: wat houdt dat in?*

⁸ Zie de handreiking *Informatie vanuit de school* op www.oudersalspartner.nl.

⁹ Zie De Wit (2005, pagina 38-39) voor een aantal algemeen gebruikte instrumenten.

Zo heeft MET Praktijkonderwijs haar algemene informatiebrochure voor ouders ook beschikbaar in het Turks.¹⁰ Denk verder na over de wijze waarop de informatie wordt gedistribueerd. Ouders hebben, net als kinderen en professionals, verschillende leerstijlen. Veel ouders kunnen uit de voeten met tekst, andere zullen een voorkeur hebben voor beelden (foto's, videomateriaal) of een combinatie daarvan. Voor sommige ouders voldoen korte teksten, anderen hebben ook behoefte aan achtergrondinformatie. Het is bij alle communicatie en informatie zinvol aandacht te blijven besteden aan deze drie D's (dosereren, differentiëren, distribueren). Tenslotte dient de informatie verzorgd over te komen.

Officiële documenten en communicatie

In de loop der tijd hebben heel wat documenten het licht gezien die (mede) bedoeld zijn voor de communicatie met ouders: schoolgids, schoolplan, jaarverslag, jaarplan. De ervaring leert dat het geen kwaad kan om de feitelijke communicatieve waarde van deze documenten eens onder de loep te nemen. Op een bijeenkomst met een dertiental directeuren basisonderwijs bekeken zij elkaars schoolgids eens vanuit het perspectief van ouders. De observaties en conclusies logen er niet om, zoals blijkt uit reacties als: "We zetten erin wat wij vinden dat ouders allemaal moeten weten, maar bekommeren ons veel te weinig om wat ouders in eerste instantie willen weten en welke vragen zij hebben", "Veel te technisch, veel te veel afkortingen, veel te lang", "We gaan er veel te snel van uit dat ouders zo'n gids van A tot Z lezen. Zo werkt dat niet meer."

Goede communicatie heeft vaak veel weg van een worsteling. Betrek ouders in die worsteling, was een advies dat uit die groep directeuren kwam: vraag ze mee te denken, eventueel mee te redigeren, en ga in elk geval in een gesprek met ouders na of en hoe de beoogde communicatie overkwam.

De website

De website kan een rijke bron van informatie zijn. Tegenwoordig is op veel websites van scholen al een aparte rubriek voor ouders te vinden, soms ook van ouders voor ouders. Het is goed om eens op de eigen website na te gaan hoe gemakkelijk ouders de informatie kunnen vinden waaraan zij behoefte hebben.

---

¹⁰ Te downloaden van de website.

De schoolgids

De schoolgids bevat vaak veel zakelijke en praktische gegevens naast algemene informatie over de school. Sommige scholen sturen hun schoolgidsen in veelvoud toe aan basisscholen om daar te verspreiden, of delen ze uit op informatieavonden. In toenemende mate zijn schoolgidsen te downloaden van de website van de school, soms (gedeeltelijk) ook in andere talen, zoals het Turks.

Andere informatie

Naast de website en schoolgids zijn er ook scholen die een DVD of film maken over de school. Heel gebruikelijk zijn voorlichtingsbijeenkomsten die via flyers of advertenties in diverse media worden aangekondigd. Daarnaast wordt ook ruimte geboden aan ouders van potentiële leerlingen om samen met hun kind op afspraak een kijkje te komen nemen op school.

Informatie van MET Praktijkonderwijs

In de schoolgids en het informatieboekje voor ouders wordt het belang van een goede samenwerking met ouders benadrukt. "Wij staan op het standpunt dat we uw hulp en samenwerking nodig zullen hebben om uw zoon of dochter en dus onze leerling een volwaardige plaats in de maatschappij te gunnen." Een goed beeld van het onderwijs dat wordt gegeven, vindt MET dan ook heel belangrijk. Met het oog daarop is een informatieboekje samengesteld, zowel in het Nederlands als in het Turks, en een speciale folder voor ouders van basisschoolleerlingen die zich aan het oriënteren zijn op vervolgonderwijs voor hun kind. Ouders worden nadrukkelijk uitgenodigd presentaties van hun kind bij te wonen. Verder is er een huisbezoek en vindt regelmatig een gesprek plaats tussen coach, leerling en ouders.

"Natuurlijk zijn je ouders ook welkom bij zo'n presentatie! Zo kunnen zij zien waartoe jij in staat bent. Het enthousiasme van je ouders wordt zeer op prijs gesteld. Je ouders zijn natuurlijk medeverantwoordelijk voor jouw ontwikkeling. Ook zij willen graag dat jij straks kans maakt op een passende baan.

Het wordt van groot belang geacht om met de leerling en ouders samen aan de toekomst te werken. De gebruikelijke 10-minutenavonden zijn vervallen. Ouders/verzorgers worden opgeroepen door de coach om over de ontwikkeling van hun zoon/dochter/pupil te praten." →

Daarnaast neemt de coach contact met de ouders op om een huisbezoek af te spreken of om ouders op school uit te nodigen. Het is ook mogelijk dat het zorgteam of de schoolleiding contact opneemt om ontwikkelingen rondom de leerling te bespreken.

Verschillende keren per jaar zijn er thematische ouderavonden. Er worden ook zogeheten pubercursussen gehouden voor geïnteresseerde ouders. (Schoolgids; te downloaden van www.met-pro.nl)

De basisschool als informatiebron

Voor scholen in het voortgezet onderwijs geldt dat de basisschool een belangrijke bron van voorinformatie voor ouders en leerlingen is. Leraren basisonderwijs communiceren hun beelden over vo-scholen bewust of onbewust naar ouders. Met dat gegeven kun je als school voor voortgezet onderwijs rekening houden.

Investeren in beeldvorming – al in het basisonderwijs

Bij Slash 21 werd van meet af aan bewust geïnvesteerd in de beeldvorming bij het basisonderwijs: leraren, leerlingen en ouders. Er werden informatiebijeenkomsten gehouden voor de leraren van basisscholen uit de omgeving. Deze konden op verzoek ook meelopen op school. Daaruit ontstond na enkele jaren een uitwisselingsprogramma tussen leraren uit het basisonderwijs en de onderbouw van het vo.

Daarnaast worden leerlingen van Slash gestimuleerd om - ondersteund door het vo-team - op hun voormalige basisschool aan leraren, leerlingen en ouders te gaan vertellen hoe zij aankijken tegen hun nieuwe school.

In het voortraject gaat het om beeldvorming. Beelden van derden zijn niet eenvoudig te beïnvloeden. In het algemeen is het gemakkelijker om nieuwe beelden neer te zetten dan bestaande beelden te laten veranderen. Dat vraagt dus een proactieve opstelling. Dat geldt zeker voor vernieuwende scholen. De beelden die je over wilt laten komen, moet je in een zo vroeg mogelijk stadium zelf aanzetten. Die moet je ook gaan uitleggen en concreet, haast tastbaar, maken voor ouders, leerlingen en basisscholen.

2.3 Nadere kennismaking

Het gaat hierbij om uiteenlopende vormen van nadere kennismaking, van een algemene informatieavond tot een kijk- of 'meedraai'ochtend of -middag voor ouders en kind of een persoonlijk gesprek.¹¹

De bedoeling van een nadere kennismaking kan zijn gelegen in het schetsen van een concreter beeld van de school dan in 'informatie vooraf' mogelijk is en/of het (beter) leren kennen van elkaar. Denkend vanuit het opbouwen van een partnerschapsrelatie, ligt het voor de hand deze nadere kennismaking zoveel mogelijk een interactieve vorm te geven. Je kunt als school dan inspelen op de vragen, opvattingen en verwachtingen van de ouders als potentiële partners in de opvoeding. Ouders komen immers niet blanco je school binnen. Uit de vragen die ze stellen, kun je vaak al afleiden welke beelden en verwachtingen ze hebben van je school. Je kunt dan ook nagaan of de verwachtingen over en weer met elkaar sporen.

Het is van belang duidelijk te zijn over het karakter van de nadere kennismaking:

- a in hoeverre worden ouders geacht al enige informatie vooraf tot zich genomen te hebben?;
- b als het gaat om een gesprek: is het gewenst dat beide ouders (indien van toepassing) aanwezig zijn bij het gesprek en is het de bedoeling of mogelijk dat het kind meekomt? Is er een actieve rol voor het kind indien dat meekomt? Waarom wordt daarvoor al dan niet gekozen? Wie voert dit gesprek? Wie is daar het meest geschikt voor?;
- c spelen ouders uit bijvoorbeeld de ouderraad of de oudervereniging een rol en zo ja, welke?;
- d vindt vooraf of naderhand een rondleiding door de school plaats? Door wie?;
- e wordt er nadere informatie uitgereikt?

Ervaring wijst uit dat ouders naast algemene informatie ook graag op maat geïnformeerd willen worden.

Voor een school die erop uit is haar 'informatie vooraf' zo effectief mogelijk vorm te geven, biedt zo'n nadere kennismaking overigens ook mogelijkheden tot een toetsing van de kwaliteit van die informatie: bracht die over het voetlicht wat ze geacht werd te communiceren?

---

¹¹ Zie De Wit (2005, pagina 39-40) voor een aantal algemeen gebruikte instrumenten.

!mpulse kent twee typen voorlichtingsavonden: avonden die worden georganiseerd door basisscholen en waarop !mpulse een rol vervult en eigen voorlichtingsavonden. “De werkwijze die we daarbij volgen willen we graag zoveel mogelijk congruent laten zijn met onze werkwijze op school. Die voorlichting is dus interactief.” Er is ook een open dag. De ontvangst en de rondleiding nemen de leerlingen voor hun rekening. “Het gaat immers om hen en wie kunnen ouders beter laten zien wat voor gebouw we hebben, waarvoor dat wordt benut en hoe leerlingen erin leren?! Wij lopen veel rond en voeren voortdurend gesprekjes met ouders. Ouders reageren daar heel verschillend op: er zijn heel enthousiaste reacties van ouders bij wie het kwartje meteen valt en er zijn ouders die vinden dat je door de directie ontvangen moet worden en die het geheel wat rommelig vinden verlopen.” (R. Gerbenzon)

2.4 Intake en inschrijving

Voordat de school echt met ouders en kind ‘in zee gaat’, is het van belang een goed beeld te krijgen van het kind. Er zal ook behoefte zijn aan een beeld van de ouders als partners in de opvoeding. Omgekeerd zullen ouders er in veel gevallen behoefte aan hebben de school nog wat beter te leren kennen. Redenen genoeg dus om na de nadere kennismaking en vóór of direct na de definitieve inschrijving een intakegesprek in te lassen.¹²

De intake

In de intake gaat het erom een zo goed mogelijk (en gedocumenteerd) beeld te krijgen van het kind, zijn ontwikkeling tot dat moment, zijn talenten en ambities en zijn mogelijkheden, zijn pedagogische of onderwijsbehoeften, enzovoort. Daarnaast gaat het ook om een eerste indruk van diens ouders en hun opvattingen, van de gezinssituatie en de sociaal-culturele context waarin het kind opgroeit, en dat alles mede in relatie tot de mogelijkheden en de verwachtingen van de school.¹³ Een goede intake biedt mogelijkheden meer zicht te krijgen op het beeld dat ouders hebben van hun kind, de verwachtingen die ze koesteren rondom de ontwikkeling van hun kind of hun aspiraties

¹² Zie De Wit (2005, pagina 40-41) voor een aantal algemeen gebruikte instrumenten.

¹³ Zie de handreiking *De intake* op www.oudersalspartners.nl.

in verband met hun kind, en de verwachtingen die ze hebben van de school en van hun omgang met de school.

De intake is geen eenrichtingsverkeer in de zin dat de school vragen stelt en de ouders antwoorden. Ofschoon het bevragen van de ouders wel een belangrijk doel is, zal de school op antwoorden of vragen van ouders inspelen door ook zelf informatie te geven. Indien blijkt dat de verwachtingen van de ouders van de school of van hun relatie met de school niet sporen met die van de school, dan kun je ter plekke of nadien nagaan welke mogelijkheden er zijn om de verwachtingen (over en weer) beter op elkaar af te stemmen (acties daaromtrent zullen veelal deel uitmaken van het hoofdtraject).

Het intakegesprek past prima in een systeem van kwaliteitszorg. Het leent zich ertoe om onder meer de opvattingen en de verwachtingen van ouders bij entree vast te stellen. De informatie uit intakegesprekken kan later in het traject worden gekoppeld aan gegevens uit bijvoorbeeld een tevredenheids-onderzoek.

De praktijk op enkele scholen

Ouders die geïnteresseerd waren in Slash 21, schreven hun kind in bij Marianum na een open dag in februari. Vervolgens werd via een loting bepaald of hun kind daar ook terecht kon. Vervolgens werden rond juni intakegesprekken gevoerd met de leerling en zijn ouders. Om de focus van de school op het leerproces van de leerling vanaf het begin te benadrukken, werd het gesprek gevoerd met de leerling als woordvoerder. Het intakegesprek was gericht op het leren kennen van de leerling, zijn ambities, zijn motivatie voor Slash 21 en zijn insteek in leren. Het gesprek werd bij voorkeur gevoerd door de toekomstige persoonlijke coach van de leerling. Daarnaast was het gesprek bedoeld om de verwachtingen van de leerling, ouders en school naar elkaar toe uit te spreken. Bovendien had het de functie duidelijk te maken hoe communicatie met elkaar vorm zou krijgen. Het team had van tevoren een intake format gemaakt om er voor te zorgen dat een aantal aspecten in alle gesprekken aan bod kwam. Deze formats werden elk jaar geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

Op Impulse vindt een vooraanmelding plaats waarna een intakegesprek plaatsvindt met de ouders en leerling. Vóór de intake is er eerst nog een →

doedag voor de kinderen. “Hun ouders brengen en halen hen dan en we kunnen dan ook even kennismaken met elkaar.

Wat de intake betreft, bij ons is er geen sprake van een traditionele selectie. Met alleen Citoscores kunnen we niet zoveel. Ons intakegesprek heeft het karakter van (wat één van de ouders eens treffend noemde) een sollicitatiegesprek. Zowel ouders als het kind moeten namelijk motiveren waarom ze kiezen voor !mpulse. Er komen ook zaken aan de orde die vanuit onze visie van belang zijn, zoals hoe het staat met de sociale vaardigheden van het kind die bij ons nodig zijn. Denk aan zelfstandigheid, eigen initiatieven nemen, kunnen samenwerken en je verantwoordelijkheid kunnen en willen nemen voor je eigen activiteiten. We vragen om dat soort zaken tevoren ook te bespreken met de leerkracht basisonderwijs. Kijkt die er ook zo tegenaan? En aan het kind vragen we iets mee te brengen waar het trots op is.”

“We vinden het belangrijk dat kind en beide ouders vanuit zichzelf kiezen voor onze school, het helemaal zien zitten. Anders bouw je bij voorbaat al fricties in. Hebben wij geen goed gevoel over de match tussen de verwachtingen van kind en ouders en datgene wat de school op grond van haar visie voorstaat, dan volgt een tweede gesprek. Zekerheid over die match krijg je natuurlijk nooit – soms moet je na enige tijd samen tot de conclusie komen dat onze wegen moeten scheiden. Dan is er een exitgesprek waaruit we dan weer lering trekken.” (R. Gerbenzon)

Op Via Melanchthon is een belangrijk aspect van de intake het bespreken van het pedagogisch model en de implicaties daarvan voor de thuissituatie. Soms moet worden geconstateerd dat verwachtingen van ouders en wat de school kan en wil waarmaken niet goed matchen. Dan volgt een negatief advies.

In haar schoolreglement formuleert Via Melanchthon:

“Leerlingen en ouders/verzorgers mogen van de school verwachten, dat zij:

- 1 het onderwijs aan de leerling verzorgt met inachtneming van de missie en de doelstelling van de school;
- 2 met respect en met inachtneming van de gewenste omgangsvormen omgaat met de leerling en ouders/verzorgers;
- 3 voor de veiligheid van de leerling zorgt. Dit doet zij onder andere door regels omtrent dit onderwerp vast te stellen en deze op te nemen in het schoolreglement en te communiceren naar leerlingen en ouders/verzorgers.

→

De school mag van de leerlingen verwachten, dat zij:

- 4 de missie van de school onderschrijven of respecteren en in hun gedrag en uitlatingen rekening houden met deze grondslag;
- 5 met respect en met inachtneming van gepaste omgangsvormen omgaan met medeleerlingen en het personeel van de school;
- 6 kennis nemen van de op hen van toepassing zijnde, in de school geldende, regels;
- 7 zich aan de binnen de school en de vestiging geldende regels houden;
- 8 meedenken over de veiligheid op school, al dan niet door te participeren in de leerlingenraad of deel te nemen aan leerlingbemiddeling.

De school mag van de ouders/verzorgers verwachten, dat zij:

- 9 de missie van de school onderschrijven of respecteren, en in hun gedrag en uitlatingen rekening houden met deze grondslag;
- 10 met respect en met inachtneming van gepaste omgangsvormen omgaan met alle betrokkenen in de school/vestiging;
- 11 de voor de school geldende regels, onder andere op het gebied van veiligheid, respecteren en onderschrijven;
- 12 meedenken over de veiligheid op school, al dan niet door te participeren in de ouderraad.” (Schoolinformatie 2008-2009, te downloaden van de website)

De inschrijving

Bij de inschrijving gaat het om de formele inschrijving van het kind als leerling van de school. Soms is er voorafgaand aan het intakegesprek al sprake van een voorlopige inschrijving.

De definitieve inschrijving van een kind als leerling van de school kan een goed moment zijn om nog eens extra te benadrukken dat school en ouders als partners met elkaar willen omgaan. Dat vraagt om enig ritueel. Denkbaar is dat de partners dit zelfs met een contract onderstrepen. Voor sommige scholen is de samenwerking met ouders en de match tussen de wederzijdse verwachtingen zo belangrijk dat school en ouders een overeenkomst sluiten en tekenen, nadat ze heel nadrukkelijk samen zijn nagegaan of ze met elkaar in zee willen gaan. Er bestaan overigens verschillende soorten contracten. Voor men daartoe overgaat is het essentieel dat eerst helderheid bestaat omtrent het soort contact dat je met elkaar wilt hebben. Verdedigbaar is de stelling dat als je precies weet wat voor contact je - in het belang van het kind - met

elkaar wilt hebben, een contract alleen nog in uitzonderingsgevallen nodig is.¹⁴

Een contract tussen ouders en school op het Elde College

“Omdat de betrokkenheid van de ouders in de visie van de school niet vrijblijvend is, heeft de school een contract opgesteld dat ouders ondertekenen als zij hun kind aanmelden voor de school. De ouders weten (dan) wat er van hen wordt verwacht.”

De school die eveneens een schoolconcept hanteert dat op de Big Picture visie is gebaseerd, hecht “veel waarde aan een goed contact met ouders. Om die reden ook zijn er veelvuldig contactmomenten gepland gedurende het schooljaar.” Met de ondertekening van het contract geven ouders aan “zoveel mogelijk aanwezig te zullen zijn” op momenten dat dit van hen wordt gevraagd. (www.eldecollege.nl)

Regelzaken

Contract of niet, bij de inschrijving van hun kind gaan de school en ouders een verbintenis met elkaar aan. Met het oog daarop dient een aantal zaken (ruim) vóór de inschrijving duidelijk te zijn voor beide partners:

- in hoeverre en waarvoor ouderbijdragen nodig zijn, dat het betalen daarvan niet verplicht is, maar ook welke consequenties het niet (volledig) betalen ervan heeft voor ouders en/of kind, en dat er een vrijstellingsregeling is;
- of er een oudervereniging is en zo ja hoe ouders lid worden van die vereniging en wat dat lidmaatschap concreet inhoudt;
- welke eventuele specifieke wensen of verwachtingen de school heeft rond meeleven, meehelpen, meedenken en meebeslissen van ouders, vooral in verband met hun eigen kind (schema 2, de cellen 1-4). Ook betrokkenheid met de groep van hun kind of de school als geheel (de cellen 5-8) dient aan de orde te komen);
- in hoeverre bijvoorbeeld activiteiten als schoolkampen of werkweken een integraal onderdeel van het ‘aanbod’ vormen en dus verplicht zijn;
- hoe de klachtenregeling eruit ziet en wie de vertrouwenspersoon is.

---

¹⁴ Zie Van Rooijen & De Wit (2004), pagina 24-25.

De intake en/of de inschrijving vormen hét moment om dit soort zaken expliciet aan de orde te stellen. Meestal kan dit kort, omdat dit soort zaken veelal deel uitmaken van de 'informatie vooraf'.

Dat geldt ook voor:

- eventuele afspraken over voortgangsgesprekken en zaken die daarin aan de orde kunnen komen. Dat is bijvoorbeeld zinvol indien het nog onduidelijk is of school, kind en/of ouders bij elkaar passen. In het geval van kinderen met een zogeheten 'Rugzakje' kunnen school en/of ouders twijfels hebben over de vraag of het team het gewenste aanbod kan leveren. Die afspraken worden dan vastgelegd. Ouders krijgen daarvan een afschrift;
- een eventueel vervolg van de gesprekken in de vorm van een huisbezoek.

Een school die ervoor kiest vooraf geen intake te doen en de inschrijving schriftelijk af te handelen, doet er goed aan een aantal van bovenstaande zaken mee te nemen in het hoofdtraject (hoofdstuk 3).

Organisatie

Bij de opzet en uitvoering van dit onderdeel van het voortraject dienen de volgende vragen te worden beantwoord:

- a wat is de rol van de afdelings- of teamleider bij de intake en inschrijving? Is er ook een rol voor de mentor/coach?;
- b welke procedure wordt gevolgd om het beeld dat ouders hebben van hun kind of hun verwachtingen omtrent hun kind in kaart te brengen? Worden ook de beelden van het kind zelf systematisch in kaart gebracht?;
- c vindt er vooraf of naderhand een rondleiding door de school plaats of is dat al gebeurd bij de kennismaking?

Zelfbewuste scholen

De relaties tussen de school, ouders en leerlingen zijn gebaat bij een zelfbewuste school. Dat wil zeggen: een school die naar binnen en naar buiten duidelijk uitstraalt waarvoor ze staat en waarvoor ze gaat, ook wat betreft de onderlinge relaties, en dat alles bovendien weet te onderbouwen met een inspirerende visie of "een goed, steekhoudend, verhaal", zoals een directeur dat noemde. Eventuele mismatches tussen verwachtingen over en weer komen dan al in een vroeg stadium aan het licht. En al veel eerder kunnen pogingen worden ondernomen om een betere afstemming te bewerkstelligen.

De keerzijde kan zijn dat sommige ouders bij een mismatch een andere school zoeken voor hun kinderen. Scholen die zelfbewust willen opereren en ook actief leerlingen moeten werven, kunnen daarmee wel eens in een lastige spagaat terechtkomen.

2.5 Samenhang tussen het voortraject en het hoofdtraject

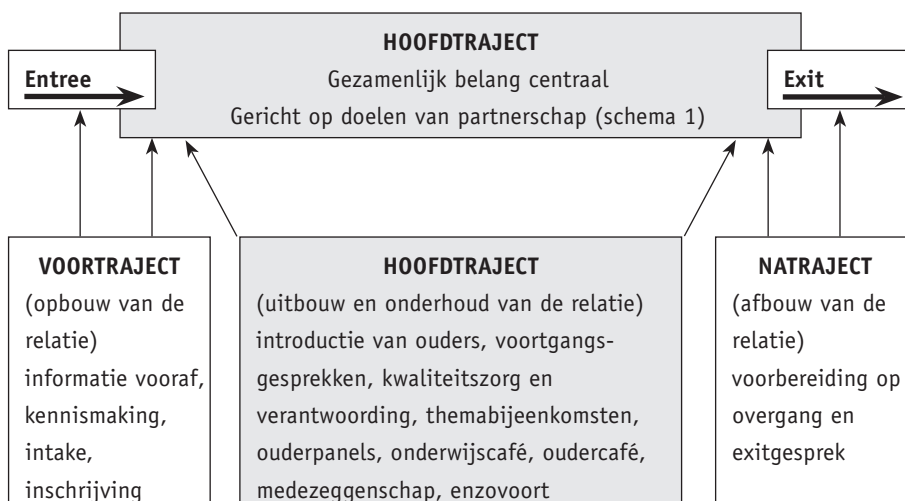
Bij toepassing van het trajectmodel (schema 4) is een consistente lijn in de omgang tussen de school en ouders wezenlijk. Hoe zorg je ervoor dat de toon die wordt gezet in het voortraject (open dialoog en open communicatie) blijft doorklinken in hoofdtraject? En hoe staat het met de samenhang tussen het voor- en hoofdtraject (of onderdelen daarvan)? Waar wordt bijvoorbeeld informatie uit het voortraject (met name kennismaking en inschrijving/intake) opgeslagen en hoe wordt ervoor gezorgd dat deze bekend wordt bij leden van het team, die daarover moeten beschikken?

We raken hier aan één van de zorgen van ouders. Nogal eens ervaren zij dat als een kind van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs gaat, de informatie vanuit de basisschool, maar ook informatie uit het intakegesprek niet bekend lijkt bij alle betrokkenen in de school. Het is dus van belang om goed na te denken over de omgang met informatie over de leerling en om ook voor ouders inzichtelijk te maken hoe met deze informatie wordt omgegaan.

3 Het hoofdtraject: uitbouw en onderhoud van de relatie

Het hoofdtraject start zodra de leerling daadwerkelijk gaat participeren op de school en loopt door tot het moment dat er sprake is van (de voorbereiding op) een afronding van zijn verblijf op school. Dit deel van het traject staat vooral in het teken van de uitbouw en het onderhoud van de relatie (schema 4b).

Schema 4b. Het hoofdtraject

3.1 Introductie van ouders in de schoolgemeenschap

Zoals we in paragraaf 1.4 aangaven, is er alle reden om ouders wat systematischer te introduceren in de school als leef- en leergemeenschap. Wie dat aan het toeval overlaat, laat kansen liggen om het partnerschap tussen de school en ouders van meet af aan goed vorm te geven. Achteraf bijsturen kost uiteindelijk altijd meer tijd en energie dan proactief vormgeven aan die introductie.

Zodra kinderen op school zijn, zou je als school dus het initiatief moeten nemen om - voortbouwend op eerdere contacten (in het voortraject) - elkaar wat beter te leren kennen om zo samen de ontwikkeling en het leren van kinderen optimaal te kunnen faciliteren. Natuurlijk hoeft niet alles in één

keer aan de orde te komen. Een deel van de introductie geschiedt door participatie van ouders in diverse activiteiten verderop in het hoofdtraject. En bovendien: in plaats van het er uitgebreid over te hebben, komt het bij participatie vooral neer op vóórdoen of vóórleven, mee (laten) doen en ervaren dat het werkt.

Meer concreet gaat het om een bewuste introductie van ouders in de cultuur, de structuur en de belangrijkste werkprocessen van de school en de visie daarachter. En dat alles vooral bezien vanuit het perspectief van goed partnerschap. Je kunt die introductie zo opzetten dat je tegelijkertijd als school nader kennismaakt met de pedagogische opvattingen en verwachtingen van ouders. Duidelijk moet worden hoe ouders kunnen bijdragen aan realisering van de pedagogische, organisatorische en democratische doelen van partnerschap. Ook moet helder worden hoe de cultuur en de structuur van ouderbetrokkenheid er uitzien. Denk bij die structuur aan een mogelijk bestaande oudervereniging, een activiteitencommissie, een ouderraad, de medezeggenschapsraad, contact- of groepsouders, werkgroepen en de samenhang tussen al die groepen. Verder moet duidelijk worden hoe ouders meer informatie kunnen krijgen en hoe ze kunnen deelnemen aan activiteiten.

Hoe interactiever introductieactiviteiten worden opgezet, des te sneller wordt duidelijk of er - gelet op houding en competenties van ouders en team - belemmeringen zijn voor goed partnerschap.¹⁵ De volgende vraag is dan natuurlijk in hoeverre de school mogelijkheden ziet om die belemmeringen weg te nemen.

In het kader van zo'n introductie zijn tal van instrumenten in te zetten. Dat hoeven geen specifiek op die introductie gerichte instrumenten te zijn. Ook andere instrumenten, zoals algemene ouderavonden of intakegesprekken, ouderpanels of onderwijscafés kunnen daarin een rol hebben. Waar het om gaat is dat al met al een goede introductie van ouders in de cultuur, de structuur en de werkprocessen van de school is gewaarborgd.¹⁶

---

¹⁵ Zie de handreikingen *Introductie van de ouders in de schoolgemeenschap* en *Workshops voor ouders* op www.oudersalspartners.nl.

¹⁶ Zie De Wit (2005, pagina 41-42) voor een aantal algemeen gebruikte instrumenten.

Jullie lijken wel een reisbureau

Een school voor havo en vwo kwam er door signalen van ouders achter dat wezenlijke onderdelen van het welbewust gekozen onderwijsconcept niet goed waren geland bij ouders. Op de excursies die regelmatig deel uitmaken van het programma bijvoorbeeld, kwamen reacties als “Jullie lijken wel een reisorganisatie of evenementenbureau” en de integratie van vakken die waren gelinkt aan het thema van die ‘uitjes’ riep vragen op als “Leren de kinderen nog wel wat?” Dit was reden genoeg voor de school om voortaan in de introductie van ouders meer aandacht aan juist deze elementen te besteden (persoonlijke communicatie).

Ouderavonden op !mpulse

De eerste ouderavond op !mpulse vindt al na twee tot drie weken plaats. Aan de orde komen dan het werken in settings en de !mpulse-community. “In !mpulse werken we vanuit settings. Een setting is een plek en een organisatievorm waarin leerlingen leren. In het startjaar zijn er vijf settings: het podium, het laboratorium en onderzoeksbureau, het atelier, de onderneming en het talentcentrum. Vanuit bijvoorbeeld het talentcentrum wordt de (digitale) krant geproduceerd maar ook een leesclub en internationale contacten. Activiteiten zijn gekoppeld aan basisvormingsdoelen en competenties. Leerlingen en tutores hebben zo steeds overzicht over de doelen waaraan wordt gewerkt: waar bereik je die, op welke manier en met wie werk je daaraan?”

Community is voor !mpulse een kernbegrip. “Leerlingen hebben met de teamleden en ouders gezamenlijk de verantwoordelijkheid over de gehele school. Dat wordt regelmatig besproken tijdens een ‘iedereenkomst’, maar dat betekent ook dat elke leerling zich moet inzetten voor de community in een van de verschillende bestaande groepen: rechtbank, activiteitencommissie, mediatheekcommissie, schoolkrant, schoolradio en/of schooltv, kantinecommissie, onderhoud & milieu, PR & communicatie/ontvangstcommissie.” Dat geldt ook voor de ouders. Daartoe kent !mpulse de zogeheten OOG'en (Ondersteunende OuderGroepen): “Ook ouders participeren door zitting te nemen in een van de commissies die werken aan het kritisch meekijken en helpen verrijken van de school.”
(www.impulse.pj.nl/impulse/)

→

In het tweede jaar is er ook zo'n avond voor ouders. Daarop komen thema's aan de orde die het hart van wat 'mpulse is raken. De werkwijze moet bij ouders vooral ook eigen leervragen oproepen (persoonlijke communicatie).

Leren kennen van het onderwijsconcept van Slash 21

Op informatie-avonden kwamen elementen van het onderwijsconcept aan de orde. "Juist omdat ons concept afweek van de traditionele school, hadden ouders daar behoefte aan". Ouders konden ook altijd de school inlopen en meekijken naar wat er gebeurde (persoonlijke communicatie).

Schoolcontactpersonen

Op Via Melanchthon zijn er drie schoolcontactpersonen (van Kaap Verdianse, Turkse en Marokkaanse afkomst), die onder meer als tolk optreden. "Eigenlijk zouden zij ook bij de intakegesprekken aanwezig moeten zijn." Deze schoolcontactpersonen schrijven ook uitnodigingen voor ouderavonden (persoonlijke communicatie).

De introductie van de ouders in de schoolgemeenschap is vo-breed niet vanzelfsprekend. Een eerste start van deze introductie kan plaatsvinden tijdens het eerder genoemde intakegesprek. Daarbij kan al gesproken worden over de manier waarop bijvoorbeeld ouders en mentor of coach met elkaar in contact komen en blijven.

De meeste scholen kiezen ervoor in ieder geval kort na het begin van het schooljaar een ouderavond te beleggen. Hier hebben de ouders opnieuw of voor het eerst ook contact met diegene die het eerste aanspreekpunt voor hun kind is in de school.

De ouderavonden variëren van puur informatief tot een discussieavond met ouders aan de hand van stellingen.

3.2 Kindbetrokkenheid van de ouders

Hoe kunnen ouders betrokken worden en betrokken blijven bij de ontwikkeling en het leren van hun eigen kind? In paragraaf 1.1 zeiden we al dat die betrokkenheid een belangrijke voorwaarde is, willen de school en ouders goed kunnen samenwerken om hun gezamenlijk belang te dienen: optimale voorwaarden scheppen voor de ontwikkeling en het leren van een kind, thuis en

op school. De ouders zullen voor zichzelf moeten nagaan hoe ze het beste met hun kind kunnen meeleven, hoe ze hem en zijn begeleiders het beste kunnen helpen (meehelpen), hoe ze actief kunnen meedenken met hun kind en zijn begeleiders en hoe ze mee kunnen beslissen op het moment dat er keuzes aan de orde zijn. De school zal ouders daarin op de eerste plaats moeten faciliteren. En als die betrokkenheid niet vanzelf komt, kan ze ouders daarin ondersteunen. Uiteindelijk kan ze vanuit haar visie op dit punt ook eisen stellen.

Ouders kunnen zelf veel initiatieven nemen: thuis aan hun kind vragen hoe zijn schooldag eruit zag, vragen waarmee het eventueel zit, deelnemen aan het gesprek over de ontwikkeling en de vorderingen van hun kind, deelnemen aan activiteiten op school, enzovoorts. De school moet daar gelegenheid toe bieden. Ze kan daarbij tal van instrumenten benutten. Soms moeten die op maat worden ingezet (denk aan de drie D's uit paragraaf 2.2.).¹⁷

Scholen onderschatten nogal eens het effect van de bijeenkomsten die ze op school organiseren. Ouders meten - en daar is niets menselijks vreemd aan - de waarde van een bijeenkomst onder meer af aan wat die voor hen betekende in termen van halen (iets leren) en brengen (een inbreng kunnen hebben). Hebben ze voldoende kunnen halen en/of kunnen brengen, dan is de kans groot dat ze een volgende keer weer komen. Hadden ze weinig te halen of te brengen, dan is de kans groot dat ze een volgende keer niet meer komen. Echte dialoog en interactie worden, zo is onze ervaring, steeds belangrijker als criteria waartegen ouders de activiteiten van en op school beoordelen.

Samenwerking, contact en communicatie over de ontwikkeling van het eigen kind kent vele vormen, onder meer rapportages (traditioneel of in de vorm van portfolio's), voortgangsgesprekken (al dan niet met een actieve rol van de leerling in het gesprek over bijvoorbeeld diens portfolio), bijeenkomsten rond inhoudelijke thema's en presentatieavonden die inzichtelijk maken waarmee kinderen overdag bezig zijn en wat de achtergrond daarvan is.

---

¹⁷ Zie De Wit (2005, pagina 42-43) voor een aantal algemeen gebruikte instrumenten. Zie de handreikingen *Huisbezoek* (kan drempelverlagend werken), *Workshops voor ouders* (bijvoorbeeld rond wat kinderen doen en leren op bepaalde leerdomeinen of hoe bijvoorbeeld pesten kan worden tegengegaan), *De voortgaande dialoog over de ontwikkeling en vorderingen van het kind* op www.oudersalspartners.nl.

Er zijn ook aanvullende, ondersteunende instrumenten zoals beslissingsprotocollen rond keuzemomenten die inzichtelijk maken hoe belangrijke beslissingen totstandkomen.

Welke instrumenten ook worden ingezet, ze moeten in functie staan van een optimale begeleiding van het leer- en keuzeproces van de leerling, zowel vanuit de school als vanuit de thuissituatie. Een belangrijk ander doel is dat kind/leerling, ouders en team geleidelijk aan eenzelfde perspectief krijgen op de ontwikkeling en de mogelijkheden van het kind. Met het oog daarop zijn een goed contact en een goede informatievoorziening over en weer uiteraard onmisbaar.

Voortgangsgesprekken

Voortgangsgesprekken hebben niet alleen tot doel de ouders op de hoogte te stellen van de ontwikkeling en de vorderingen van hun kind, maar ook om vooruit te kijken naar de volgende periode. Dat roept allerlei vragen op. Hoeveel voortgangsgesprekken vinden er minimaal plaats? Wie zijn bij deze gesprekken betrokken? Wie is verantwoordelijk voor het totstandkomen van de afspraak? Welke informatie moet worden verzameld en door wie?

Steeds meer scholen kiezen ervoor om van de dialoog tussen ouders en school een *'trialoog'* of *driegesprek* te maken tussen leerling/kind, ouders en mentor of coach. Ze doen daarbij recht aan de pedagogische driehoek van leerling/kind, ouders en school. De ene school begint daar wat vroeger mee dan de andere. Achterliggende reden is dat het voor het leren en de ontwikkeling van een kind van belang is dat het geleidelijk aan daarvoor zelf de verantwoordelijkheid leert nemen. Wie daarvoor kiest, spreekt niet langer meer over het kind maar met het kind. Met name scholen die werken met een portfolio kiezen voor dit driegesprek. Mocht dat nodig zijn, dan kan bij wijze van uitzondering dit driegesprek voorafgegaan worden door of vervolgd worden met een dialoog tussen ouders en mentor.

Veel scholen geven aan dat ouders ook altijd tussendoor een afspraak kunnen maken. Het is belangrijk dat ook goed te communiceren met ouders. Hoe laagdrempeliger de school ook in dit opzicht is, des te bevorderlijker is dit voor het uitbouwen en het onderhouden van partnerschap.

Rapportage en portfolio

Het is zaak hierin alle belangrijke aspecten of onderdelen van de (brede) ontwikkeling van leerlingen neer te leggen. Deze informatie kan op verschillende manieren met ouders worden uitgewisseld.

Veel gebruikte vormen hiervoor zijn het rapport, verslagen en het portfolio. Deze laatste vorm is sterk in opkomst. Steeds meer gaat het daarbij om een digitaal portfolio of om een combinatie van een fysiek en een digitaal portfolio. Soms is dat digitale portfolio continu in te zien voor ouders.

De samenstelling van het portfolio kan nog sterk verschillen. Vaak bevatten zij producten waarmee leerlingen hun voortgang kunnen laten zien. Zij kunnen ook reflectieverslagen en ontwikkelingsplannen bevatten. De leerling is daarbij steeds de eigenaar van het portfolio.

Sommige scholen kiezen ervoor om het portfolio naast een rapport of rapportage te gebruiken, andere kiezen ervoor om alleen een portfolio te gebruiken. Steeds is hier weer de vraag: voldoen deze vormen ook in de communicatie met ouders over de ontwikkeling en vorderingen van hun kind?

Portfolio en gesprekken op Slash 21

Bij Slash 21 is na het eerste jaar het rapport afgeschaft. Ouders hadden via internet via een wachtwoord toegang tot het monitoringsysteem waarin leeractiviteiten zijn gekoppeld aan leer- en ontwikkelingslijnen en het portfolio van hun kind. In hun portfolio leggen leerlingen vast wie zij zijn, wat zij kunnen en wat zij willen gaan doen. Ouders konden daarmee, indien gewenst, dagelijks de voortgang van hun kind volgen. Via deze toegang konden ouders ook kijken op de leeromgeving van de school. Zij konden dus ook zien waar de leerlingen mee bezig waren. Ouders die geen toegang hadden tot internet konden gebruikmaken van één van de computers op school.

“Gesprekken blijven belangrijk”, aldus H. van Dieten. “Het is onzin om te denken dat ouders alleen naar school (hoeven te) komen als er iets niet goed gaat. Je wilt minimaal een aantal keren per jaar met ze praten over de ontwikkeling van hun kind.” Bij de gesprekken werd onderscheid gemaakt tussen individuele gesprekken en portfolioavonden. Bij individuele gesprekken wordt een afspraak gemaakt tussen coach, ouders en leerling. Van de ouders wordt verwacht dat zij van tevoren het portfolio van hun kind hebben bekeken. Op portfolioavonden nodigen leerlingen hun ouders →

uit om aan de ouders hun ontwikkeling toe te lichten aan de hand van hun portfolio. De begeleiders zijn ook aanwezig en kunnen erbij worden gevraagd als ouders en leerling daar behoefte aan hebben. In principe zijn het dus de leerlingen die de verantwoordelijkheid nemen voor een voortgangsrapportage aan hun ouders.

“Ouders roemen (...) de toegankelijkheid van docenten. Niet de befaamde ‘tien-minuten-gesprekken’ die veel scholen kennen, maar tijd voor een echt gesprek op het moment dat het nodig is elkaar te spreken.” (mondelijke communicatie; het citaat is uit Van Dieten & Van der Geest, 2006, pagina 39)

Voortgangsgesprekken Via Melanchthon

“Om leerlingen zo goed mogelijk te begeleiden, om eventuele problemen te signaleren en om, indien nodig, met leerlingen op zoek te kunnen gaan naar oplossingen, zijn er regelmatig gesprekken binnen Via:

a Plaatsingsgesprek

De definitieve plaatsing op Via is in de maand april. Vooraf kan een plaatsingsgesprek plaatsvinden. Leerling, ouders/verzorgers en de beoogd mentor spreken over de volgende punten:

- aandachtspunten komend schooljaar;
- verwachtingen van leerling en ouders/verzorgers t.a.v. Via;
- verwachtingen van Via t.a.v. leerling en ouders/verzorgers.

b Mentorgesprek

Regelmatig hebben leerling en mentor een gesprek om vast te stellen hoe het gaat met het welbevinden van de leerling, de voortgang van het leerproces et cetera.

Gesproken wordt over de voortgang op het gebied van kennis, vaardigheden en competenties. Mentoren maken van deze gesprekken een kort verslag. Deze verslagen worden aan het dossier/leerlingvolgsysteem toegevoegd.

c Leerlingenbespreking

Op grond van het mentorgesprek bereidt de mentor de leerlingenbespreking binnen het team voor. De ervaringen van de mentor met de leerling worden dan gespiegeld aan de ervaringen van de overige teamleden. Er worden afspraken gemaakt t.a.v. de begeleiding van de leerling. Ook komen eventuele verwijzingen naar taaltutor, schoolcontactwerk, schoolmaatschappelijk werk en/of zorgadviesteam aan de orde. →

d Voortgangsgesprek

Minimaal drie keer per jaar is er een voortgangsgesprek tussen de leerling, diens ouders/verzorgers en de mentor. Welbevinden en voortgang (de rapportage vindt tijdens dit gesprek plaats) komen aan de orde.”

“Door het intensieve contact tussen de leerling en mentor is de betrokken mentor zeer goed op de hoogte van het reilen en zeilen van de leerling op Via. Gedurende een cursusjaar vinden drie voortgangsgesprekken plaats. Tijdens zo’n voortgangsgesprek stellen de mentor en de leerling de ouders op de hoogte van de vorderingen van de leerling en van zijn of haar welbevinden op school. Indien nodig worden (leerling en) ouders voor één of meer extra gesprekken uitgenodigd. Ouders kunnen ook altijd zelf een afspraak maken voor een gesprek.” (Schoolinformatie 2008-2009, te downloaden van www.melanchthon.nl/?node=952)

Ouder-kind-avonden en rapportagegesprekken op !mpulse

!mpulse heeft als alternatief voor de tafeltjesavonden of 10-minuten-gesprekken tweemaal per jaar ouder-kind-avonden waarop kinderen hun portfolio presenteren aan hun ouders. Aan het eind van elke periode vindt een afronding van de zogenoemde settingen plaats, ook weer via presentaties aan het eind van een dag. Ouders zijn daarbij ook welkom. Tweemaal per jaar is er een officieel rapportagemoment als aanvulling op de portfoliopresentaties. “Ouders willen gewoon weten hoe hun kind er voor staat op het gebied van taal, wiskunde, mens en maatschappij, enzovoort. Ze willen ook een indicatie hebben van hoe hun kind functioneert en op welk niveau ongeveer.” (!mpulse is tot en met het derde jaar ongedeeld) (persoonlijke communicatie)

Een kijkje in de keuken

Er zijn ook nog andere manieren waarop ouders worden geïnformeerd en betrokken bij de voortgang van hun kinderen. Steeds meer scholen willen met ouders de diepte in en organiseren bijeenkomsten die helder(der) maken waarmee hun kind overdag bezig is en waarom dat gebeurt zoals het gebeurt. Voor scholen die met een (relatief) nieuw pedagogisch of onderwijsconcept werken, mag dit haast een vanzelfsprekendheid zijn. Maar ook andere scholen lopen aan tegen het feit dat ouders soms een heel verkeerd of vertekend beeld hebben van het schoolleven van hun kind. Dat werkt niet zelden door in de

contacten tussen ouders en kind of tussen ouders en school. Reden genoeg dus om hier meer aandacht aan te besteden.

In veel herontwerpscholen zien we bijeenkomsten waarbij leerlingen aan docenten, ouders en medeleerlingen presenteren wat zij hebben geleerd. Deze bijeenkomsten kunnen als afsluiting dienen van een project, maar ook van een bepaalde periode. Sommige bijeenkomsten hebben een meer informatief karakter, andere hebben het karakter van een proeve van bekwaamheid. Sommige scholen achten de betrokkenheid van ouders van dusdanig belang dat als ouders niet bij de presentatie van hun kind kunnen zijn, deze presentatie niet door gaat en er een gesprek met de ouder volgt (dit soort voorwaarden zijn uiteraard bij de inschrijving al wel met ouders besproken).

Beslissingsprotocollen

In het ontwikkelingstraject van leerlingen in de school doen zich allerlei keuze- en beslismomenten voor. Denk aan de beslissing rond de overgang van de onderbouw naar de bovenbouw, de keuze voor een sector of profiel of aan beslissingen ten aanzien van extra ondersteuning of zorg. Het is goed deze momenten ook voor ouders helder te hebben en voor hen inzichtelijk te maken wat de weg is waarlangs een keuze en/of beslissing totstandkomt en welke rol leerling en ouders daarin spelen. Protocollen en procedures kunnen daarbij instrumenten zijn, maar moeten een middel blijven en geen doel worden. De ervaring leert dat op dit moment de rol van de ouders bij zorgtrajecten nogal eens onderbelicht blijft of dat niet helder is op welke momenten zij in het spel komen (als informanten, als te informeren betrokkenen of als degenen die (ook) een rol kunnen spelen bij de oplossing van problemen). Geleidelijk aan beginnen we steeds meer oog te krijgen voor de kansen die ontstaan als we er als school in slagen om het sociale kapitaal van leerlingen en ouders in te zetten. Dat geldt met name voor hun niet direct aan die zorg gerelateerde kwaliteiten en netwerken (hun 'eigen krachten'¹⁸).

Ambitie een 100%-score?

Als het gaat om de betrokkenheid van ouders bij hun eigen kind zou de ambitie moeten zijn om een 100%-betrokkenheid te realiseren. Als je die ambitie vanaf het begin van het traject dat je als school met ouders loopt tot uitgangspunt neemt bij de inrichting van dat traject, dan kun je ver komen.

---

¹⁸ Zie www.eigen-kracht.nl.

Het begint ermee dat je als school voor ouders (en voor jezelf) consequenties durft te verbinden aan het inschrijven van hun kind bij je school. Inschrijven staat gelijk met het aangaan van een (morele) verplichting om elkaar voortdurend goed te informeren en zoveel mogelijk samen te werken. Uiteraard steeds binnen de grenzen van het mogelijke.

Belangrijk is hierbij de visie van de school en ouders op de pedagogische driehoek van school, ouders en kind/leerling. In de loop van het basisonderwijs en vooral in het voortgezet onderwijs gaan zowel school als ouders steeds meer zaken 'via de band' van het kind spelen. Met als gevolg dat de contacten tussen ouders en school meer indirect worden. Scholen en ouders zullen hier overigens verschillende keuzes in maken. Maar in het algemeen is het goed dat het kind steeds meer zelf wordt aangesproken op zijn eigen inbreng en zijn eigen verantwoordelijkheid voor zijn leren en zijn ontwikkeling. Het ligt voor de hand dat het kind steeds meer zeggenschap krijgt over zaken die hem aangaan, meer inspraak krijgt, meer ruimte ook voor eigen initiatieven. Hoe krijgt het anders het gevoel mee te tellen en gehoord te worden? In het voortgezet onderwijs zien we dat ook terugkomen in de wettelijk geregelde rol van de leerlingen in het kader van de medezeggenschap en in informele zin in de oprichting van leerlingenpanels of leerlingenraden. De ouders blijven echter op de één of andere manier - die van school tot school en van ouder tot ouder kan verschillen - in beeld. En het is van groot belang dat de school en ouders van elkaar weten wat ze via de band van het kind spelen en waarvoor ze rechtstreeks met elkaar contact hebben.

Dat (blijven) betrekken van ouders bij de ontwikkeling en het leren van hun kind vraagt soms wat onorthodoxe middelen. Daarbij stoten we ook op dilemma's. We noemen er twee.

Onder de scholen die moeite hebben om ouders bij de ontwikkeling van hun kind te betrekken, zijn er die de rapporten niet aan hun leerlingen meegeven, maar ouders verplichten om het rapport zelf op te halen. Dat lijkt een weinig pedagogische maatregel. Er moeten creatievere manieren zijn om ouders te verleiden toch naar de school van hun kind te laten komen. Allereerst is het zaak nog eens te kijken naar de 'informatie vooraf' en de eerste contacten met leerlingen en ouders. Is daar al duidelijk wat de school in het belang van een goede begeleiding van het kind vindt? En worden de ouders van meet af aan al in de positie van partner en waardevolle informatiebron gebracht? En ervaren zij dat als een win-win-situatie? Verder denken aan andere invullingen van de gesprekken rond de ontwikkeling en de vorderingen van de leerlingen.

Sommige scholen laten in het midden of leerlingen meekomen naar die gesprekken. Andere stimuleren dat of stellen dat zelfs als eis. Dan komen ouders 'aan de hand' van hun kinderen naar school. De waarde van deze contacten wordt nog verhoogd als de leerling bij dit soort gesprekken een centrale rol krijgt door ten overstaan van mentor en ouders zijn eigen portfolio toe te lichten. Voor een soortgelijke constructie lenen zich ook bijeenkomsten ter afsluiting van een project of een periode. Er zijn scholen waar de leerlingen zo'n avond organiseren, voor (hun) ouders een zelf geschreven uitnodigingsbrief maken en ook op die avond de regie voeren.

Ouders aan de hand van hun kind naar school

Na de kennismakingsweken schrijven leerlingen van Via Melanchthon een brief aan hun ouders waarin ze hen uitnodigen voor een ouderavond waarop ze presenteren wat Via Melanchthon voor hen betekent (persoonlijke communicatie).

Voor een tweede dilemma komen scholen te staan die ernaar streven de informatie over de ontwikkeling en de vorderingen van hun leerlingen continu en up to date toegankelijk te hebben voor ouders op (een besloten deel van) hun website. Zij zullen ouders ervan moeten overtuigen dat het af en toe toch van belang blijft om een persoonlijke ontmoeting te hebben met de begeleiders van hun kind.

Mentor als spil

Een belangrijk verschil tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs is dat in scholen voor voortgezet onderwijs de pendant van de groepsleraar in het primair onderwijs ontbreekt. Over het algemeen hebben kinderen te maken met (veel) meer leraren en hebben, omgekeerd, leraren te maken met veel meer leerlingen. Een tweede belangrijk verschil is dat de contacten met ouders veelal wat afstandelijker worden, letterlijk en figuurlijk.

De informatie die over een leerling en de thuissituatie beschikbaar is, raakt daardoor gemakkelijk versnipperd en het is vaak moeilijk om uit alle gefragmenteerde beelden die zo ontstaan over een leerling een integraal beeld te construeren. En dat laatste is belangrijk, zeker voor scholen die verder kijken dan de eindtermen en ambiëren ook een bijdrage te leveren aan de persoonsvorming van hun leerlingen.

Scholen voor voortgezet onderwijs die hun leerlingen samen met de ouders optimaal willen begeleiden, zullen zich bezinnen op de wijze waar op zij 'hun hoek' in de pedagogische driehoek school – leerling – ouders het beste kunnen vormgeven. De keuze om de mentor steviger in stelling te brengen, ligt dan voor de hand. De mentor als degene die:

- beschikt over alle relevante informatie over zijn mentorleerlingen (hun achtergrondgegevens, hun ontwikkeling als persoon, hun vorderingen in relatie tot de doelen van de school, hun welzijn en welbevinden);
- voor zijn mentorleerlingen de eerst aanspreekbare persoon is;
- de contacten met hun ouders onderhoudt;
- die voor zowel leerlingen als ouders de brug vormt naar de schoolorganisatie (inclusief de daarin voorkomende specialismen als vertrouwenspersonen en zorgcoördinatoren) en omgekeerd de brug vanuit school naar de thuissituatie.

Dat maakt het noodzakelijk om goed te kijken naar de houding en de competenties die nodig zijn om deze rol goed te vervullen maar ook naar de positie van de mentor in de schoolorganisatie, wil deze die brugfunctie goed kunnen vervullen. Het mentoraat zo ingevuld is een vak apart. Een dergelijke invulling staat wat haaks op de praktijk op scholen waar in beginsel elke leraar ook mentor moet (kunnen) zijn en waar de tijd die de mentor voor zijn mentorleerlingen heeft voor een groot deel opgaat aan lessen studievoordigheden. Van de mentor waarom de pedagogische driehoek vraagt, wordt verwacht dat hij zowel met leerlingen als ouders een relatie van vertrouwen op kan bouwen en voor zowel leerlingen als ouders gemakkelijk toegankelijk is (telefonisch, per e-mail, via een afspraak op korte termijn). Dat vraagt om professionele en persoonlijke kwaliteiten.

!mpulse

Op !mpulse heeft elke leerling een mentor. Ouders kunnen de mentor bellen of via e-mail contact met hem of haar hebben. De invulling van het mentoraat is sterk afhankelijk van de betreffende mentor (persoonlijke communicatie).

Via Melanchthon

"Op Via heeft elke leerling een vaste mentor. Een mentor is, anders dan een expert, niet bezig met het overdragen van kennis maar begeleidt jou bij je ontwikkeling. De mentor blijft aan jou verbonden tot het eind van de school. Met hem of haar heb je regelmatig gesprekken. Over je portfolio, →

de map waarin je al je gemaakte opdrachten opbergt. Over de eindopdrachten bij ieder blok. Voldoen ze aan de beoordelingscriteria? Over de resultaten die je bij toetsen hebt behaald. Over de samenwerking met andere leerlingen, je organisatietalent, je zelfstandigheid. Minimaal drie keer per jaar praten jij en je mentor met je ouders over je voortgang. Wat zijn je sterke, wat je zwakke kanten? Waaraan ga je werken in de komende tijd?"

(Wervingsfolder Via, te downloaden vanaf www.melanchthon.nl/?node=952)

MET Praktijkonderwijs

Elke leerling heeft een coach. "De coach staat garant voor een goede begeleiding van de leerling. In overleg met de leerling én de ouders wordt m.b.v. coachingsgesprekken geadviseerd wanneer de volgende fase (in de opleiding) is bereikt." Elke dag starten leerlingen in hun "coachclub". Ze kunnen al wat vroeger binnenlopen, "zeker als je iets met je coach wilt bespreken." In de coachclub hebben leerlingen veel aandacht voor elkaar. Er is vooral ook veel aandacht voor de sociale vaardigheden die leerlingen in de groep nodig hebben." (Schoolgids, te downloaden van www.met-pro.nl)

Carmelcollege Emmen

"Voor alle klassen is minimaal één docent als mentor aangewezen. De mentor heeft de speciale zorg voor de leerlingen uit zijn klas. Daarom is hij voor ouders, leerlingen en docenten de eerst aan te spreken persoon. De mentor is op de hoogte van de prestaties, werkhouding e.d. van de leerlingen. Hij besteedt aandacht aan leerlingen die om wat voor reden dan ook (studie)problemen hebben. Hij zorgt ervoor dat de vorderingen van de leerlingen via cijferkaarten of op een andere manier worden bijgehouden. Indien nodig neemt hij op eigen initiatief contact op met ouders/verzorgers en/of leerlingen over de vorderingen. In geval van ziekte regelt hij de hulp die door klasgenoten kan worden geboden bij het maken van huiswerk en het bijhouden van de lesstof. De mentor is onder meer behulpzaam bij de organisatie van klassenavonden en excursies.

In de eerste twee leerjaren van de basisberoepsgerichte leerweg speelt de mentor voor de leerlingen een nog belangrijkere rol. De leerlingen krijgen vaak meer dan de helft van de lessen van hun mentor, steeds in hetzelfde lokaal. Dit komt de rust in de klassen aanmerkelijk ten goede en stelt de mentor in de gelegenheid veel aandacht te besteden aan de begeleiding van de leerlingen." (De schoolgids, te downloaden van www.carmelemmen.nl).

3.3 Schoolbetrokkenheid van de ouders

Bij de schoolbetrokkenheid van ouders gaat het om de tweede lijn in het schema van de wederzijdse betrokkenheid tussen school en ouders (schema 2, de cellen 5-8). Betrokkenheid van ouders bij de klas, groep of unit waarin hun kind participeert of bij de school als geheel is - zeker in eerste instantie - voor sommige ouders nog een brug te ver. Wil je als school ook die betrokkenheid bevorderen, dan is vaak een extra inspanning nodig. Een basisvoorwaarde is dat de organisatie - inclusief de doelen en vooral ook de besluitvormingsprocessen - transparant is, juist ook voor ouders. Sterker dan in de vorige paragraaf, waar met name de pedagogische doelstelling centraal stond, komen hier de organisatorische en de democratische doelstelling in beeld. De pedagogische doelstelling blijft natuurlijk op de achtergrond meeklinken.

Van belang is goede informatie en communicatie over wat er speelt op het niveau van groep, klas, unit of school als geheel. Ouders moeten gelegenheid hebben en zich vrij genoeg voelen om met het team in overleg te treden over zaken die zij van belang vinden of om hun vragen, opvattingen, ideeën en waardering kenbaar te maken. Van de andere kant is het belangrijk dat het team een open dialoog aangaat met ouders, niet op de laatste plaats ook over de kwaliteit van onderwijs en onderwijsorganisatie. We raken hier aan de wijze waarop de school zich (horizontaal) verantwoordt richting de ouders. Documenten als een jaarverslag kunnen hierin een rol spelen, maar belangrijker wellicht nog dan die documenten is de dialoog erover.

Het moet ook duidelijk zijn op welke punten ouders kunnen meeleven, meehelpen, meedenken en meebeslissen. Wanneer ouders een inbreng hebben - op eigen initiatief of op verzoek - dan is een zorgvuldige terugkoppeling een primaire vereiste: wat doet de school er (niet) mee en waarom (niet)? Duidelijk moet zijn welke procedures ouders kunnen volgen in geval van zorgen, vragen, suggesties of klachten.

Ook hier zijn weer tal van activiteiten of instrumenten in te zetten. We noemen het werken met *contactouders* als brug tussen individuele ouders en de klas, groep of unit waarin hun kind zit. Of het werken met een periodiek of incidenteel *ouderpanel* (waarbij een onderscheid te maken is tussen verschillende typen panels). Een andere mogelijkheid is het organiseren van een *onderwijscafé* als heel laagdrempelige vorm van samen praten over een

thema dat zowel ouders als team aanspreekt. Verder zijn er uiteraard instrumenten als de *medezeggenschapsraad*, de *ouderraad*, de *activiteitencommissie* en de *oudervereniging*.¹⁹ Het gaat hier om instrumenten die juist vanwege het niet-incidentele karakter van hun toepassing in sterke mate de structuur bepalen waarin het partnerschap tussen ouders en school wordt verankerd.

In hoeverre krijgen ouders de gelegenheid om mee te leven met wat er zich afspeelt op verschillende niveaus en deel te nemen aan processen binnen de school? Hoe is dit vorm gegeven? Welke verwachtingen heb je als school van ouders? We gaan in op een aantal frequent benutte instrumenten.

Informatie over de ontwikkelingen binnen de school

Om contact te houden met de school moeten ouders ook een beeld kunnen krijgen van de gebeurtenissen in en rond de school. Ook hier is de website een belangrijk communicatiemiddel: ze biedt ruimte voor bijvoorbeeld weblogs, jaarplanners, activiteitenagenda's, verslagen van bijeenkomsten, activiteiten, foto's en nieuwsbrieven. Daarnaast wordt veel gebruikgemaakt van fysieke nieuwsbrieven en bulletins.

Contactouders

Contactouders of klasse-ouders vormen de schakel tussen alle ouders uit een klas of groep en de mentor. Vanuit die schakelfunctie zorgen contactouders, afhankelijk van het schoolbeleid, voor ouders die willen meehelpen bij hand- en spandiensten, zijn zij het aanspreekpunt voor alle ouders, kunnen ze vanuit die functie signalen wat er leeft onder de ouders, deze signalen doorgeven aan de school en kunnen ze een klankbord zijn voor de mentor. Deze functie biedt zowel voordelen voor de leerlingen en de ouders als voor de mentor. Door hun activiteiten om alle ouders uit de klas bij het onderwijs op school te betrekken en goed op de hoogte te houden, krijgen ouders meer zicht op en begrip voor wat er op school gebeurt. Voor de mentor is het belangrijk dat hij tijdig hoort wat er leeft onder de ouders. De mentor kan met contactouders bespreken op welke manier een probleem kan worden aangepakt. Hij kan ook bij hen aanklaarten dat hij bij een activiteit ondersteuning van ouders nodig heeft. Als bovendien systematisch in alle klassen

---

¹⁹ Zie De Wit (2005, pagina 43-45) voor een aantal algemeen gebruikte instrumenten. Zie de handreikingen *Contactouders*, *Ouderpanel*, *Onderwijscafé* en *Medezeggenschap* op www.oudersalspartners.nl.

op de klassenouderavond de inbreng van ouders met betrekking tot de gang van zaken op school wordt besproken, dan krijgt de school actuele informatie vanuit het perspectief van de ouders over de onderwijskwaliteit. Actueler dan de ouderenquête, want die wordt doorgaans eens in de drie à vier jaar afgenomen.

Ouderavond

“Bij ons werken contactouders als volgt: eind november wordt per klas een ouderavond gehouden. De twee contactouders verdelen de klas en houden een belronde onder alle ouders. Ze vragen wat de ouders op de ouderavond aan de orde willen stellen, zoals in het algemeen ervaren problemen, onduidelijkheden, maar het mogen natuurlijk ook leuke dingen zijn. De ingebrachte punten hebben doorgaans met de sfeer, de planning en het gegeven onderwijs te maken. Van al die punten wordt een lijstje gemaakt voor de mentor, dat als een soort agenda voor de ouderavond fungeert.”
(een afdelingsleider)²⁰

Meehelpen, meedenken en meebeslissen

Meedenken en meebeslissen kan via de structurele organen zoals de oudergeleding van de MR, een ouderraad, een oudervereniging, klankbordgroepen en werkgroepen.

'OOG'en in de school

!mpulse kent een aantal ondersteunende oudergroepen (paragraaf 3.1). Zo is er een OOG Onderwijs die meepraat en meedenkt over nieuwe onderwijsontwikkelingen en een OOG Activiteiten, vergelijkbaar met de activiteitencommissie die we elders kennen. Ouders leveren al dan niet via deze groepen ook een input in het onderwijsproces, bijvoorbeeld door het geven van workshops of het begeleiden van leerlingen bij een project. Daarnaast gaat het om activiteiten in het secundair proces: de zorg voor de media-theek, medeorganisatie van feestavonden, de eindredactie van de nieuwsbrief. Met het oog daarop probeert !mpulse een goed beeld te krijgen van de kwaliteiten, de vaardigheden en de netwerken van ouders (persoonlijke communicatie).

---

²⁰ Zie de handreiking *Contactouders* op www.oudersalspartners.nl.

Werkgroep ouderbetrokkenheid

Via Melanchthon beschikt over een werkgroep ouderbetrokkenheid. Deze werkgroep heeft vier subgroepen:

- Ouderklankbordgroep. De klankbordgroep van ouders adviseert de school met name in het kader van kwaliteitszorg.
- Ouders voor ouders. Deze groep organiseert thema-avonden en informele ontmoetingen voor ouders.
- Ouders als expert. Via wil graag gebruikmaken van de expertise van ouders. Deze groep organiseert gastcolleges, workshops of andere vormen van kennis delen, gegeven door ouders.
- Ouders en sport. De school maakt graag gebruik van de hulp van ouders bij het organiseren van sportactiviteiten (Schoolinformatie 2008-2009, te downloaden van www.melanchthon.nl/?node=952).

Sommige ouders bieden, zo bleek, spontaan hun diensten aan. Bijvoorbeeld een ouder/ergonoom die aanbod adviezen te geven in verband met het (veelvuldige) computergebruik. "Daar maak je als school natuurlijk graag gebruik van" (persoonlijke communicatie).

Ouderraad op de MET

Aan het begin van elk schooljaar wordt ouders van de eerste fase aangezocht voor de ouderraad. "De ouderraad onderhoudt niet alleen de contacten met ouders/verzorgers en de school. Zij ondersteunt tevens de leerlingen van de leerlingenraad bij het voorbereiden van allerlei activiteiten. Tijdens de bijeenkomsten is een lid van de directie aanwezig, evenals de voorzitter van de leerlingenraad. De ouderraad verleent diensten bij het organiseren en ondersteunen van activiteiten voor leerlingen. Zij is tevens betrokken bij het (mede-)organiseren van een algemene ouderavond." (Schoolgids, te downloaden van www.met-pro.nl)

Oudervereniging

Bij een oudervereniging gaat het om een vereniging van alle ouders, waarvan alle ouders automatisch lid worden (tenzij ze schriftelijk te kennen geven daar niet voor te voelen). Een oudervereniging kan worden gezien als de tegenhanger van het team (de organisatie van medewerkers). Het doel van de vereniging is tweeledig: een behartiging van de belangen van kinderen en hun ouders én het bevorderen van het partnerschap tussen school en ouders. Een oudervereniging kan tal van taken op zich nemen. Ze kan een rol spelen

bij de introductie van nieuwe ouders in de schoolgemeenschap. Ze kan de kwaliteiten, expertises en/of netwerken van ouders in kaart brengen die voor het onderwijs of de schoolorganisatie relevant zijn en samen met de school bevorderen dat er ruimte is om die in te zetten. Ze beheert in het algemeen de ouderbijdragen. Ze is gesprekspartner (sparring partner, critical friend) voor directie en team. In het algemeen zullen er korte lijntjes zijn tussen directie en voorzitter van het bestuur van de vereniging. Ze kan directie en team gevraagd en ongevraagd adviseren. Ze kan verder een eigen rol hebben in de informatievoorziening en de communicatie. Zo kan ze optreden als vraagbaak voor ouders, ze kan nieuwsbrieven uitgeven en/of een eigen informatierubriek hebben op de website van de school. Ze kan ook - samen met de school - de organisatie van themabijeenkomsten op zich nemen. Ze kan voorts zorgen voor een constante bemensing van het ouderdeel van de (G)MR door ouders te stimuleren zich verkiesbaar te stellen of ouders stimuleren deel te nemen aan commissies of werkgroepen waarvoor ouders worden gevraagd. Omdat het bij dit soort activiteiten nogal eens gaat om zaken die voor veel ouders een 'ver-van-mijn-bed' aangelegenheid zijn, kan ze helpen de drempel te verlagen door de vorming van een soort kweekvijver van actieve ouders.

Klankbordgroepen of leerkringen

Sommige scholen richten per leerjaar of per afdeling een klankbordgroep in waarin ouders participeren (soms is er parallel ook een klankbordgroep voor leerlingen).

Ouderkringen bij Via Melanchthon

Vanaf 2006/2007 zijn er per leerjaar ouderkringen die regelmatig overleggen over onderwijs en leerlingzaken. (Visiedocument Melanchthon, www.melanchthon.nl/?node=952)

Klankbordgroepen Slash 21

De klankbordgroepen bij Slash 21 werden per leerjaar ingericht. Er was heel bewust met elkaar afgesproken dat de groepen niet bij elkaar komen om te 'vergaderen'.

De bedoeling was om signalen uit de school op te vangen en om met de ouders na te denken over de ontwikkeling van de school en oplossingen te zoeken voor dilemma's. →

De bijeenkomsten moesten dus werkbijeenkomsten worden. Moeilijke keuzes in de school werden samen met de ouders besproken en oplossingsmogelijkheden werden uitgewerkt. Een van de succesfactoren in de relatie tussen ouders en school was de kwetsbaarheid waarmee de schoolleiding zich durfde op te stellen naar de ouders. “Wij hebben ook niet alle antwoorden”. Daarbij werd ook heel open gesproken met ouders over de dingen die op school nog niet naar wens verliepen (persoonlijke communicatie).

De open houding richting ouders die uit het vorige voorbeeld naar voren komt, is heel belangrijk. Zo’n keuze gaat in tegen de natuurlijke neiging van scholen om bij de opstart van zaken of als zaken even niet zo lekker gaan, de informatie daarover af te schermen van de ouders. Dat moge op korte termijn werken, maar op langere termijn is de schade soms groter dan het gewin. Of in de woorden van een sectordirecteur van een school die de problemen als gevolg van een onverwachte groei van het aantal leerlingen binnenboord probeerde te houden: “Dat soort informatie lekt toch uit en dan is het moeilijker om negatieve beeldvorming te voorkomen dan wanneer je proactief ouders toch informeert. Dat vraagt wel een behoorlijke cultuuromslag.”

De ervaring bij herontwerpscholen is dat ouders begrip hebben voor het ontwikkelingsproces van een school en dus ook voor dingen die nog mis gaan. Voorwaarde is wel dat de school daarin heel transparant is, ouders niet voor het blok zet, open staat voor feedback en laat merken ouders serieus te nemen.

De ervaring is ook dat de school bij het bijeenkomen en in beweging houden van de diverse groepen wel een actieve rol moet blijven spelen omdat ze anders dreigen te verwateren.

Ouders in het primair proces

Samenwerken en meebeleven geeft een positieve bijdrage aan betrokkenheid, het wij gevoel. Bij diverse herontwerpscholen wordt de inzet van ouders in de activiteiten op school gestimuleerd door ouders de ruimte te geven op inloophmomenten het proces op school te kunnen volgen, maar ook door ze actief in te zetten voor workshops voor leerlingen.

De passie van de docent centraal. Persoonlijk keuze-uur op de MET
"Ook de collega's op onze school tonen hun passie aan de leerlingen. Met behulp van ouders en andere partners presenteren de docenten hun hobby aan de leerlingen. Van tennissen op de tennisbaan, verzorgen van paarden op de manege tot het leren spelen van gitaar, van fotograferen tot nagelstudio. (...) Elke donderdag de laatste 2 uren wordt het in de school van activiteiten. De leerlingen hebben aangegeven welke workshop zij willen bijwonen. Elke 9 weken opnieuw de keuze! Er zijn inmiddels flink wat ouders betrokken, waardoor het mogelijk is de leerlingen in kleine groepen (max. 8 personen) de juiste aandacht te geven." (www.met-pro.nl)

Meer expertise

Andere voorbeelden van de manier waarop ouders hun passie of expertise kunnen inzetten zijn: vrijwilliger in de mediatheek, het voeren van de eindredactie van de nieuwsbrief, begeleiding bij excursies en participeren in uiteenlopende werkgroepen van nadenken over de vormgeving van de bovenbouw tot het organiseren van allerlei activiteiten. Er zijn ook scholen waarop ouders van een kind met een bepaalde belemmering een rol hebben als vraagbaak voor andere ouders.

Relatievorming en saamhorigheid

Ervaringen met de herontwerpscholen laten zien dat het organiseren van momenten om ontspannen en informeel met elkaar van gedachten te wisselen sterk kunnen bijdragen aan het wij-gevoel. Deze momenten zijn er soms als ouders 'zomaar' eens binnenlopen om te kijken hoe het gaat op school. Ze kunnen dan gesprekjes aanknopen met docenten. In andere gevallen worden zulke informele bijeenkomsten bewust georganiseerd, soms met, soms zonder een inhoudelijke agenda. Een voorbeeld van het eerste is het oudercafé waar ouders en team in een ongedwongen sfeer in kleine groepen met elkaar van gedachten wisselen rond een thema dat de belangstelling van beide groepen heeft. Een ander voorbeeld is de organisatie van een informeel moment voor ouders en team gekoppeld aan een activiteit van leerlingen. Het volgende kader geeft daarvan een voorbeeld.

Bij Impulse wordt af en toe een oudercafé georganiseerd als mogelijkheid om 's avonds eens in de school te komen zonder agenda.

Aan het eind van het kerstbal kunnen ouders de leerlingen op komen halen, maar geruime tijd vóór het einde van het bal staan er vuurkorven op het plein en is er voor ouders Glühwein te drinken. Deze avond wordt georganiseerd door ouders.

Aan het eind van het schooljaar wordt een afsluitende barbecue georganiseerd door leerlingen waaraan leerlingen, teamleden, ouders en gasten van buiten kunnen deelnemen (persoonlijke communicatie).

Kwaliteitszorg

Ouders zijn niet alleen een belangrijke bron van informatie voor de school, maar het serieus nemen van de input van ouders draagt ook bij aan de wederzijdse betrokkenheid. Hoewel kwaliteitszorg van belang is voor de verticale verantwoording is de aanpak hiervan vooral van belang voor de horizontale verantwoording richting ouders en voor het leer- en verbeteringsproces in de school. Input van ouders kan onder meer worden verkregen via periodieke enquêtes, tevredenheidsonderzoeken, ouderpanels, een dialoog met kleine groepen ouders en door een analyse te maken van eventuele klachten. Voor de betrokkenheid van ouders is het van wezenlijk belang dat ze feedback krijgen over wat er met hun input is of wordt gedaan.

Slash 21

Bij Slash 21 werd jaarlijks een enquête gehouden onder alle ouders. De uitslag van de enquête werd gepubliceerd op de website. In de loop van het jaar werd met kleine groepen ouders aan de hand van een spel een dialoog gevoerd over onderwerpen uit de enquête en door ouders ingebrachte onderwerpen. Uitkomsten en door de school ondernomen acties werden telkens weer op de website gepubliceerd, zodat alle ouders daarvan kennis konden nemen (persoonlijke communicatie).

Via Melanchthon

In het kader van de kwaliteitszorg worden regelmatig tevredenheidsonderzoeken uitgevoerd onder medewerkers, leerlingen en ouders. Deze onderzoeken vormen een bron van informatie om sterke en zwakke punten in kaart te brengen en hierop vervolgens het beleid verder af te stemmen (Visiedocument Melanchthon, www.melanchthon.nl/?node=952).

Samenhang

Soms zijn in een school verschillende organen in het leven geroepen om de schoolbetrokkenheid van de ouders vorm te geven. Dan is het belangrijk om de relatie tussen deze organen goed te bewaken.

Carmelcollege: samenhang tussen verschillende organen

De ouders van de leerlingen zijn vertegenwoordigd in de Medezeggenschapsraad (MR). De oudergeleding van de MR komt voort uit de Ouderraad. Daarin hebben ouders van alle leerjaren zitting. Conform het betreffende reglement kan de MR besluiten dan wel adviseren t.a.v. beleidsvoornemens van de directie. De Ouderraad heeft vooral een adviserende functie, zowel wat betreft beleidsvorming als wat betreft de dagelijkse gang van zaken op school.

Om de betrokkenheid van leerlingen te bevorderen, heeft het Carmelcollege klankbordgroepen voor leerlingen in het leven geroepen. Die zijn in principe samengesteld per leerjaar en vergaderen een aantal keren per jaar. Zij voorzien de schoolleiding van nieuwe ideeën of van reacties op de dagelijkse gang van zaken op school en op (voorgenomen) schoolbeleid. Om de betrokkenheid van de ouders te vergroten en te benadrukken dat ouders en de school samen verantwoordelijk zijn voor de opvoeding en vorming van de leerlingen, zijn in overleg met de Ouderraad klankbordgroepen van ouders ingesteld. Deze vergaderen een keer of drie per jaar en wisselen van gedachten over allerlei thema's die te maken hebben met de school als leefgemeenschap. De uitkomsten van die gesprekken krijgen het karakter van adviezen aan de schoolleiding. (www.carmelcollege.nl, zie de downloadbare brochure *Carmelcollege: dé keuze voor uw zoon of dochter*)

3.4 Ouder- en kindbetrokkenheid van de school

Bij educatief partnerschap gaat het om wederzijdse betrokkenheid. Enige betrokkenheid van de school bij het kind in de thuissituatie en diens ouders is daarom minstens zo belangrijk als betrokkenheid van de ouders bij hun kind als leerling en bij de school. Hier staat de pedagogische doelstelling centraal. Wat er in de thuissituatie van een kind gebeurt, beïnvloedt zijn of haar ontwikkelingsproces en kan dus ook van belang zijn voor diens ontwikkeling en leren op school. Enig meeleven, meehelpen en meedenken van de kant van

de school met de thuissituatie is dus belangrijk; meebeslissen is niet aan de orde (paragraaf 1.3). De school c.q. leden van het team moeten ook hier hun grenzen kennen en weten wanneer zij andere instanties moeten inschakelen. Bij die grenzen gaat het niet alleen om een goed inzicht in de eigen mogelijkheden, maar ook om vragen als bereikbaarheid: in hoeverre ben je bijvoorbeeld na werktijd bereikbaar voor ouders, onder welke omstandigheden?

Van betrokkenheid is sprake als de school in contacten en gesprekken met de leerling en ouders interesse toont in hoe het er thuis aan toe gaat. Voor zover dat past, ondersteunt de school het gezin en denkt ze mee bij de oplossing van problemen. Waar dat niet past of niet kan, zorgt de school voor een advies en eventueel een zogeheten warme overdracht naar andere deskundigen of hulpverleners.

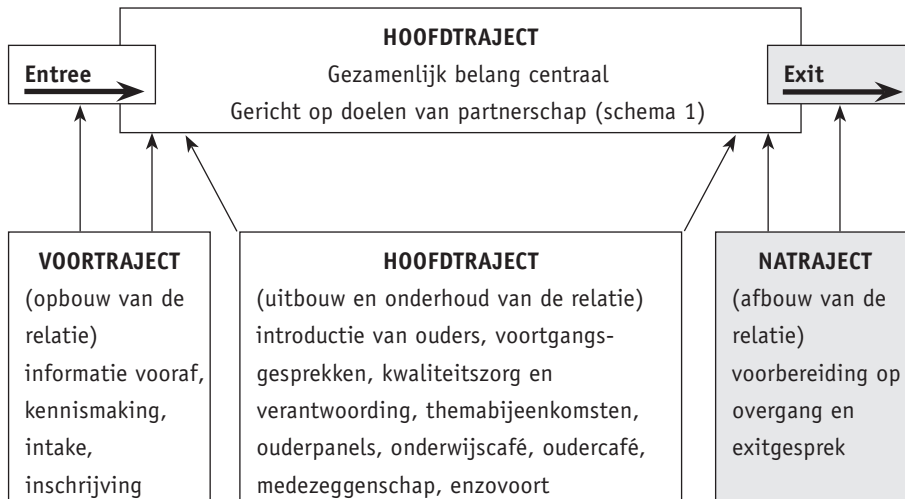
Ook hier staan de school weer verschillende instrumenten en activiteiten ter beschikking. We noemen hier naast de belangstelling die in gesprekken en andere contacten tot uiting kan komen, vooral het huisbezoek. Steeds meer scholen - ook in het voortgezet onderwijs - kiezen er (weer) voor om één of meer keren in de schoolcarrière thuis op bezoek te gaan om de thuissituatie te leren kennen. Naar hun gevoel weegt de meerwaarde ervan op tegen de extra inspanningen die het met zich meebrengt.²¹ Andere scholen verbreden de basis waarop zij op school met ouders spreken en stellen in die gesprekken ook thema's aan de orde die spelen in de thuissituatie.

---

²¹ Zie de handreiking *Huisbezoek* op www.oudersalspartners.nl. Een voorbeeld van een school die systematisch aan huisbezoek doet, is MET Praktijkonderwijs (hoofdstuk 2).

4 Het natraject: afbouw van de relatie

Het natraject staat in het teken van het vertrek van de leerling en daarmee van de afbouw van de relatie met de ouders. Het is een fase van terugblikken maar, realiseren we ons steeds meer, ook van vooruitblikken (figuur 4c).

Schema 4c. Het natraject

Bij vertrek van het (laatste) kind wordt de samenwerking tussen ouders en school beëindigd. Vertrekkende ouders en leerlingen zijn potentiële ambassadeurs van je school en een goede afronding van de relatie moet dus passen bij het beeld dat je als school wilt uitstralen.

Hoe en wanneer neem je afscheid van elkaar en welke lessen kun je nog leren van vertrekkende ouders en leerlingen? Wat gebeurt er met de documentatie waarmee het ontwikkeltraject is vastgelegd? Wat gebeurt er met een eventueel portfolio? Zijn leerlingen (en ouders) klaar voor de overgang naar vervolgonderwijs? Zomaar wat vragen die aan de orde komen in het natraject.

4.1 Afsluitingsrituelen

De afsluiting van de periode van een leerling op school vraagt om een afsluitingsritueel. Voor leerlingen die de school met een diploma verlaten zijn er de feestelijke diploma-uitreikingen. Ook het uitreiken van een aandenken

is zo'n ritueel. Al dan niet hiermee gecombineerd worden tevens gezellige en informele afsluitingsbijeenkomsten voor leerlingen en ouders georganiseerd.

4.2 Het exitgesprek

Het is zinvol om, tegen of na het vertrek van het (laatste) kind, van ouders te horen hoe ze terugkijken op de schoolloopbaan van hun kind(eren) en het traject dat ze als educatief partner met de school liepen. Dat kan in een gezamenlijke terugblik van school en ouders. Wanneer een leerling tussentijds uitstroomt, is een dergelijk (exit)gesprek tevens waardevol. Uiteraard zal de school proberen ook al veel eerder na te gaan hoe ouders tegen de samenwerking aankijken. Daartoe zijn in het hoofdtraject tal van instrumenten te gebruiken, zoals een ouderenquête, een ouderpanel of een onderwijscafé rond dit thema. Dat neemt niet weg dat een afzonderlijk exitgesprek een meerwaarde kan hebben, als was het maar omdat het perspectief is veranderd, een langere periode wordt overzien en een eventuele afhankelijkheidsrelatie die ouders kunnen voelen, niet meer bestaat.

Het gaat bij die terugblik om inzicht in hoe ouders terugkijken op de schoolperiode van hun kind en op de samenwerking met het team. En dan vooral met het oog op wat beter kan. Een open dialoog leent zich hier beter voor dan (alleen) een schriftelijke bevraging.

Ook in deze fase zijn weer tal van instrumenten in te zetten. We noemen met name het exitgesprek.²² Het exitgesprek met ouders kan worden gehouden op een moment dat ook een dergelijk gesprek plaatsvindt met hun kinderen.

Bij de overgang naar de bovenbouw

Bij Slash 21 werd aan het eind van de periode van een klankbordgroep van ouders die naar de bovenbouw vertrokken een evaluatiebijeenkomst gehouden die eindigde in een gezellig samenzijn. Er werden ook afspraken gemaakt om in het jaar daarna nog een paar keer bij elkaar te komen (persoonlijke communicatie).

---

²² Zie De Wit (2005, pagina 46) voor een aantal algemeen gebruikte instrumenten. Zie de handreiking *Exitgesprek* op www.oudersalspartners.nl.

4.3 Het voorbereiden van ouders op de overgang van hun kind naar het vervolgonderwijs

Het vertrek van een leerling en daarmee van zijn ouders heeft twee kanten. Het vertrek betekent afscheid nemen. Tegelijkertijd opent het de weg naar een entree elders. Denkend vanuit een doorgaande lijn in de ontwikkeling van kinderen van 0 tot 23 jaar, kent de educatieve loopbaan van kinderen veel overgangen. Overgangen, weten we nu, die risico's kunnen meebrengen. Daarom krijgen we steeds meer oog voor het belang van een goede voorbereiding van jongeren op die overgangen. Overgangen op de drempel van het basisonderwijs, overgangen van groep naar groep, van basisschool naar voortgezet onderwijs, van vmbo of havo naar mbo, van havo en vwo naar het hoger onderwijs.

Naast een actieve voorbereiding van leerlingen op de volgende overgang is ook een actieve voorbereiding van hun ouders van belang. Ouders 'belevén' die overgang immers indirect ook, vooral als zo'n overgang een behoorlijke impact heeft op hun kind. Hoe spelen zij als ouders in op die overgang, hoe kunnen zij hun kind dan optimaal begeleiden? Zijn ouders daartoe voldoende toegerust? We komen er steeds meer achter dat zo'n toerusting belangrijk is. Overgangen vinden vaak plaats in een niemandsland, waarbij niet duidelijk is wie nu precies waarvoor verantwoordelijk is. En dan komen ouders mede in het spel – zij zijn doorgaans de constante factor in het leven van hun kind.

Het partnerschap tussen ouders en school vindt, zo bezien, eigenlijk pas een goede afronding als het kind en diens ouders niet alleen met een goed gevoel de school verlaten, maar ook met vertrouwen de overstap maken naar de vervolgschool. Scholen kunnen hun ouders daarvoor toerusten. In algemene zin én in specifieke zin als een in het verschiets liggende overgang voor een kind en/of diens ouders of de thuissituatie meer risico's met zich meebrengt.

Mogelijke instrumenten zijn hier: thema-avonden over het vervolgonderwijs en waarop je als jongere of ouders moet letten en afzonderlijke gesprekken met jongeren en hun ouders als er risico's te verwachten zijn. Een school met een sterk anticiperend vermogen zal met deze laatste gesprekken niet wachten tot de overgang daar is, maar daar vroegtijdig op preluderen.

5 Terugblik

In dit hoofdstuk blikken we vooral terug op het proces dat een aantal herontwerpscholen en andere ons bekende scholen liepen, op hun ervaringen en de kritische succesfactoren die naar voren komen.

5.1 Een eigen invulling

De scholen hebben elk op hun manier gewerkt aan een eigen invulling van het model van educatief partnerschap met ouders. Enkele scholen die de revue passeerden hebben meegedaan aan een pilot rond educatief partnerschap in het voortgezet onderwijs. Maar alle genoemde scholen hebben elementen uit het model op enig moment meer of minder bewust opgepakt.

In een aantal gevallen gebeurde dat bewust vanuit een integrale aanpak, geleid door een heldere visie, in nauwe samenspraak met (een aantal) ouders, en gericht op een duurzame relatie. Ouders werden zo co-ontwerpers in de uitwerking van het model van educatief partnerschap.

Het meest uitgesproken daarbij was wel Slash 21, de school wier aanpak en ontwikkeling als herontwerpschool ook het beste gedocumenteerd zijn.²³ Slash 21 heeft ouders (en onderzoekers) van meet af aan in het ontwerpproces betrokken - onder meer via een klankbordgroep - en is wel omschreven als 'een door ouders gesteunde laboratoriumschoon voor onderwijs'.²⁴ Wederzijdse betrokkenheid tussen ouders en school was ook één van de kernwaarden.

Slash 21

"Al bij de eerste aanmeldingen voor Slash 21 werd ouders gevraagd of ze in een klankbordgroep wilden meedenken over de ingezette ontwikkelingen en zo het team een spiegel wilden voorhouden, feedback wilden geven. Ouders zaten daarin op strikt persoonlijke titel, niet namens andere ouders. Die ouders kregen ook een rol in de voorlichting. Later werden klankbordgroepen gekoppeld aan leerjaarteams. Vanaf dat moment gingen ze ook →

²³ Van Dieten en Van der Geest (2006).

²⁴ Van Dieten en Van der Geest (2006, pagina 53).

verschillend functioneren, sterk afhankelijk van de behoeften van zo'n team" (persoonlijke communicatie).

Deze benadering was ook merkbaar bij !mpulse, die zichzelf van meet af aan als gemeenschap van leerlingen, medewerkers en ouders positioneerde. In die gemeenschap gingen ook de zogenoemde 'OOG'en, ondersteunende oudergroepen fungeren (paragraaf 3.1). Via de filosofie van 'Big Picture' lag het ook bij MET Praktijkonderwijs voor de hand om van meet af aan ouders nauw te betrekken.

In andere gevallen zien we dat het thema partnerschap met ouders pas in een later stadium een rol speelt. Met soms als gevolg dat men in de communicatie met ouders een aantal inhaal- en soms zelfs reparatieslagen moet maken.

In het algemeen werken de genoemde herontwerpscholen bij het zoeken van samenwerking met de ouders niet zozeer vanuit het inschakelingsperspectief (de beoogde inzet van ouders voor hand- en spandiensten), maar vanuit het interactieperspectief (een voortdurende dialoog tussen gelijkwaardige partners vanuit een gezamenlijk gedefinieerd belang)²⁵.

5.2 Duurzaam

Voor een duurzame goede samenwerking met ouders is het belangrijk om aandacht te blijven hebben voor alle drie de fasen in het trajectmodel van educatief partnerschap: het voortraject, het hoofdtraject en het natraject. Partnerschap tussen ouders en school ontstaat niet vanzelf, de school zal hier actief aan moeten blijven werken. Steeds vanuit het gezamenlijke belang van ouders en school; samen gunstige voorwaarden scheppen voor de ontwikkeling en het leren van kinderen. Een goede samenwerking tussen ouders en school komt de ontwikkeling van de leerling ten goede. Investeren in de relatie voordat je die nodig hebt, werkt. Maar je zult die investering wel elke keer opnieuw moeten doen bij elke nieuwe generatie ouders. Dat is natuurlijk veel gemakkelijker als het speelveld en de spelregels er al liggen en de medewerkers van de school werken vanuit een grondhouding die past bij de visie van de school op partnerschap met ouders.

---

²⁵ Zie voor deze termen Smit c.s. (2006).

Slash 21

Uit gesprekken in het kader van het samenstellen van de zogeheten Oogstbundel van Slash “viel op hoezeer leerlingen, docenten en ouders bij de school betrokken zijn en met groot respect over elkaar spreken. Gevraagd naar de meerwaarde van Slash 21, verwijzen alle gesprekspartners naar onderlinge relaties die zijn opgebouwd. Zo valt op hoezeer tutores en assistenten hun professionele identiteit definiëren in termen van (pedagogische) relaties met leerlingen. Het begeleiden van kinderen in hun ontwikkeling vormt de kern van hun werk en ook de bron van voldoening die ze aan dat werk ontleen. Leerkrachten kennen de leerlingen, in de ruime zin van het woord. Ook ouders spreken met groot respect over docenten en tutores. Ze voelen zich uiterst serieus genomen en hebben het gevoel dat er oprechte belangstelling is als ze zich ergens zorgen over maken. (...) Leerlingen, docenten en ouders identificeren zich sterk met de school en er lijkt sprake van groot onderling vertrouwen.”
(Van Dieten & Van der Geest, 2006, pagina 40-41)

Cruciaal bij het aangaan van een serieuze samenwerking met ouders is transparantie en dialoog. In de woorden van W. van der Geest: “De openheid van Slash is ook steeds betracht richting ouders. Extra bijeenkomsten met ouders, enquêtes, klankbordgroepen, de mogelijkheid om van huis uit het digitale portfolio in te zien, zijn steeds hogelijk gewaardeerd en hebben ouders er ook toe gebracht voor Slash op te komen en Slash als ‘hun school’ te verdedigen op momenten dat de zaken niet zo goed liepen of bij problemen.”²⁶ Bewuste aandacht voor de ontwikkeling van partnerschap werpt zijn vruchten af. Het draagt bij aan een goede verstandhouding tussen ouders en school en zorgt voor wederzijdse betrokkenheid. Een voorbeeld van deze betrokkenheid in de vorm van een brief van een ouder van Slash 21 is opgenomen in bijlage 1.

Bij Slash 21 bleken nog andere factoren van belang.²⁷ Allereerst de korte lijntjes met individuele ouders. Door frequente individuele voortgangsgesprekken was niet alleen de leerlingbegeleiding zeer intensief, maar was naar het oordeel van betrokkenen de ouderparticipatie ook groter dan bij meer traditionele scholen. Ten tweede was er sprake van een sterke binding tussen

²⁶ In: Van Dieten & Van der Geest (2006, pagina 7).

²⁷ Van Dieten & Van der Geest (2006, onder andere pagina 8, 25-26).

ouders en school die tot 'onvoorwaardelijke steun van de ouders' leidde: "De ouders van de Slash 21-kinderen zijn waarschijnlijk de belangrijkste ambassadeurs van het experiment. Zij hebben, veelal in samenspraak met hun kinderen, uitdrukkelijk gekozen voor de waardeoriëntatie die ten grondslag ligt aan Slash 21. De kleinschaligheid, de persoonlijke begeleiding en aandacht van de tutores voor hun kinderen, de openheid van de school naar de ouders toe, de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de school voor de ouders, zijn kenmerken die de binding tussen ouders en school in de afgelopen jaren hebben versterkt. De ouders zien duidelijk dat hun kinderen mondig zijn geworden. Deze kinderen stappen op mensen af en nemen geen genoegen met simpele antwoorden. De ouders waarderen de gemeenschapszin op school, die het mogelijk maakt dat leerlingen van verschillende niveaus en achtergronden op een respectvolle manier met elkaar optrekken. Ondanks onvolkomenheden in de organisatie, betuigen zij onvoorwaardelijke steun aan de school. Een aantal ouders zou zich nog meer willen inzetten voor de school en nog actiever bij de vormgeving betrokken willen zijn. H. van Dieten: "Onze transparantie en lef om ons kwetsbaar op te stellen, evenals het gevoel dat er iets met hun inbreng werd gedaan, vielen goed bij onze ouders".

Meer in het algemeen zijn de volgende factoren kritisch te noemen voor een succesvolle implementatie van educatief partnerschap:

- een inspirerende visie op partnerschap. Werken aan en vanuit een eigen visie op partnerschap voorkómt dat meteen alles moet worden aangepakt. Wat wel wordt aangepakt staat, meteen in een duidelijk perspectief en kan zo activiteiten die al lopen, versterken. Partnerschap vraagt vooral om consistent denken en handelen;
- een bij die visie aansluitende grondhouding. Je moet jezelf ook als partner willen opstellen, met ouders een echte dialoog willen aangaan, ouders als gelijkwaardig tegemoet treden, streven naar een wederzijdse betrokkenheid, oog hebben voor verschillen tussen ouders, en dat alles in het besef dat er een gezamenlijk belang is dat school en ouders verbindt. Het is belangrijk om te blijven werken aan die grondhouding, bij elke nieuwe lichterling personeelsleden en elke nieuwe groep ouders;
- leiderschap. Het gaat erom de visie uit te dragen en te concretiseren, en mede daardoor te verankeren in de cultuur, de structuur en de werkprocessen van de school. Dat vraagt om inspirerend leiderschap. Werk onderdelen concreet uit en probeer die concretisering eerst uit in een pilot;

- verschillen in eindverantwoordelijkheden. Juist omdat de verantwoordelijkheden van ouders en school elkaar op tal van gebieden raken, is een scherp inzicht in de verschillende eindverantwoordelijkheden van ouders en school essentieel. Voor wat er op (en om) de school gebeurt is de school eindverantwoordelijk. Bepaal als school daarom het speelveld en de spelregels, neem het voortouw en zet de toon in de dialoog met ouders. Schuw daarin de dialoog met ouders niet (partnerschap geef je samen vorm) maar stel je daarbij op als zelfbewuste school die ergens voor staat en voor gaat en daar consequenties aan durft te verbinden;
- een duidelijke positionering van de school in de pedagogische driehoek van leerling/kind, ouders en school. Het ligt voor de hand hierbij de mentor een spilfunctie te geven (paragraaf 3.2);
- een adequate introductie van ouders in de cultuur, de structuur en de werkprocessen van de school en met name ook in het onderwijsconcept, zeker als dat wat afwijkt van andere scholen. Zorg ervoor dat ouders bij die introductie meteen de zin van contact met de school ervaren;
- participatie van leerlingen. Zeker in het voortgezet onderwijs wordt sterk ingezet op de groeiende eigen verantwoordelijkheid van jongeren zelf. Daarop kan worden meegelift als het gaat om de versterking van de participatie van ouders in de schoolgemeenschap. Partnerschap met ouders gedijt het best in een school waar sprake is van een (h)echte participatiecultuur.²⁸ Ouders bij de school betrekken lukt in het algemeen goed als ook hun kind op de één of andere manier in het spel is. Bijvoorbeeld als degene die zijn ouders uitnodigt om voor een projectafsluiting naar school te komen of als de persoon die met ouders en mentor zijn portfolio bespreekt;
- partnerschap maak je samen. Laat ouders beseffen dat ook zij een verantwoordelijkheid hebben in de ontwikkeling van goed partnerschap, individueel en als groep. Spreek ouders daar als zelfbewuste school zo nodig op aan. Institutionaliseer die medeverantwoordelijkheid van ouders als groep eventueel door de totstandkoming van een goed functionerende ouderraad of oudervereniging te bevorderen. Breng of laat in kaart brengen over welke kwaliteiten, vaardigheden en netwerken ouders bezitten om die vervolgens gericht te kunnen inzetten voor schooldoeleinden;

---

²⁸ Zie Q5 (2007).

- zorg voor een goede communicatie. Hoe lastig die soms ook verloopt, er is geen alternatief dan steeds weer opnieuw te investeren in dialoog en communicatie. Investeer in het gaan spreken van eenzelfde taal en in de opbouw van eenzelfde referentiekader (mede gevoed door de visie van de school op partnerschap en het belang van goed partnerschap). Heb voortdurend scherp wat je wil communiceren en waarom, en zoek de middelen die zich daarvoor het beste lenen. Differentieer in die communicatie zo nodig tussen (groepen) ouders (paragraaf 2.2).

Een kritische succesfactor van een heel andere orde is de opstelling van de besturen. In het primair onderwijs komen we steeds meer besturen tegen die partnerschap met ouders als pijler in hun strategisch beleid opnemen, hun scholen stimuleren daar werk van te maken, soms een aantal scholen als pilot de praktische consequenties van dit partnerschap laten verkennen om vervolgens van de ervaringen van deze scholen stichtingsbreed te kunnen profiteren. Ook in het voortgezet onderwijs zien we die ontwikkeling.

Partnerschap met ouders op scholen van de Stichting Carmelcollege

“Het College van Bestuur heeft in Perspectief 2007 aangegeven dat Carmelinstellingen hun relatie met ouders in de komende twee schooljaren moeten uitdiepen en professionaliseren.

Naast de formele medezeggenschap worden ouders meer en meer betrokken bij de vormgeving van de school als leefgemeenschap. De school moet ouders laten weten hoe ze haar maatschappelijke en pedagogische opdracht ziet, waar de school voor staat en welke keuzes de school maakt. Zo worden wederzijdse verwachtingen duidelijk en kunnen ze makkelijker worden nagekomen.

De projectgroep ouderbetrokkenheid werkt samen met vijf pilotscholen van de stichting aan een werkbaar partnerschap tussen ouders en school. De resultaten van de pilotscholen zullen worden gedeeld met de overige Carmelscholen.” (www.carmel.nl, rubriek Projecten)

5.3 Tot slot

De wijze waarop genoemde en andere scholen voor voortgezet onderwijs het model van 'Educatief partnerschap' tussen ouders en school hebben uitgewerkt en in praktijk gebracht, is geheel schooleigen. Dat geldt dan zowel voor de keuzes die zijn gemaakt en de accenten die zijn gelegd als voor de fase waarin de uitwerking zich op dit moment bevindt. Zo hoort het ook; leren doe je zelf. Visie-ontwikkeling en werken vanuit die visie, dat doe je ook zelf.

We hopen dat het model en de beschrijving ervan mede aan de hand van de praktijken van onderling nog sterk verschillende scholen, voor andere scholen een inspiratiebron vormen om hun eigen variant te ontwikkelen. En dat uiteraard in het voortdurende besef dat kinderen baat hebben bij een goede samenwerking tussen school en ouders.

Literatuur

- Aken, T. van, & Reynaert, W. (2006). *De nieuwe loopbaanwoordenschat. Het vocabulaire opgegraven*. Tilburg: Fontys Hogescholen.
- Beek, S., Rooijen, A. van & Wit, C. de (2007). *Samen kun je meer dan alleen. Educatief partnerschap met ouders in primair en voortgezet onderwijs*. Den Haag: Q*Primair; 's-Hertogenbosch: KPC Groep (te downloaden vanaf www.oudersalspartners.nl).
- Dieten, H. van & Geest, W. van der (2006). *De waarde van Slash 21. Bespiegelingen over het onderwijsinnovatieproject*. Hengelo: Stichting Carmelcollege; 's-Hertogenbosch: KPC Groep.
- Q5 (2007). *Rector, we hebben een idee... Praktische handleiding voor het creëren van een participatiecultuur in het voortgezet onderwijs*. Utrecht: Q5.
- Rooijen, A. & Wit, C. de (2004). *School en ouders als partners: van visie naar praktijk. Een handreiking voor basisscholen*. Den Haag: NKO.
- Smit, F., Driessen, G., Kuijk, J. van & Wit, C. de (2008). *VVE en ouders. Ouderbetrokkenheid en -participatie in de Voor- en Vroegschoolse Educatie*. Nijmegen: ITS.
- Smit, F., Sluiter, R. & Driessen, G. (2006). *Literatuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief*. Nijmegen: ITS.
- Wassink, A. & Dieten, H. van (2006). *Vademecum I: De kernwaarden van Slash 21* (www.slash21.nl/publicaties).
- Wit, C. de (2005). *Ouders als educatieve partner. Een handreiking voor scholen*. Den Haag: Q*Primair (met aanvullende handreikingen: zie www.oudersalspartners.nl).

Wit, C. de (red.) (2007). *Maatschappelijk en pedagogisch bij de tijd. De school voor voortgezet onderwijs en haar maatschappelijke en pedagogische opdracht*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.

Wit, C. de (2008). *Educatief partnerschap tussen ouders en school. Visie en praktijk op Wittering.nl*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.

De volgende websites bevatten aanvullende informatie in de vorm van handreikingen en toelichtingen (Ouders als partners) of praktijkvoorbeelden (de websites van de genoemde scholen):

- !mpulse (www.impulse.pj.nl/impulse/)
- MET Praktijkonderwijs (www.met-pro.nl)
- Ouders als partners (www.oudersalspartners.nl)
- Slash 21 (www.slash21.nl)²⁹
- Via Melanchthon (www.melanchthon.nl/?node=952)

---

²⁹ Slash 21 was voor een projectperiode van vier jaar (augustus 2002 tot augustus 2006) een aparte onderbouwschool voor voortgezet onderwijs als dependance van het Marianum binnen de Stichting Carmelcollege. Met ingang van het schooljaar 2006/2007 is Slash 21 opgegaan in de vernieuwde onderbouw van moederschool, het Marianum, een brede scholengemeenschap voor vmbo, havo en vwo met locaties in Groenlo en in Lichtenvoorde. De website bestaat nog, maar nu het project is geëindigd, biedt ze voortaan - naast informatie over Slash 21 - ruimte aan alle scholen van de Stichting Carmelcollege om hun onderwijsvernieuwingen te melden. Als zodanig is de website mede bedoeld om anderen te inspireren.

Bijlage 1. Brief van een ouder

Maddy Hulshof schreef naar aanleiding van het opgaan van Slash 21 in Marianum een brief, waarin ze verhaalt over haar ervaringen als ouder met Slash 21.

EN ZE LEEFDEN NOG LANG EN GELUKKIG

Het is goed afgelopen, ondanks dat er wel eens tegenslag was. Maar dat hoort zo bij een spannend verhaal.

Het verhaal begint ruim 3 jaar geleden als we voor onze kinderen, toen 11 jaar, vervolgonderwijs moeten kiezen. Het zijn onze oudste kinderen, zij moeten de weg banen. Bovendien zijn er opeens meer wegen, want Slash 21 is erbij gekomen.

Enthousiast gemaakt door de vaandeldragers van Slash, en altijd wel in voor iets nieuws, kiezen wij voor Slash.

Dat was eenvoudig, maar gaandeweg het eerste jaar moesten we toch steeds wel even terugdenken aan het waarom van die keuze.

Het was, voor ons als ouders, niet gemakkelijk om los te laten en vertrouwen te hebben. Tot dan toe hadden de kinderen iedere drie maanden een cijferrapport gekregen waarover al dan niet ernstig kon worden gesproken met juf, meester en kind.

En nu: nu was er bijna niets. Ja, een leeg portfolio, dat nog vaak toegang weigerde ook. Maar er waren wel gesprekken met de begeleiders van Slash, steeds met dezelfde ondertoon: heb vertrouwen en laat los. Slash is een proces en geen product.

En langzaam, heel langzaam stilden we onze honger naar rapporten met cijfers door anders te kijken naar onze kinderen. Een dochter van 12 die met 2 klasgenoten en een oma met de trein naar Hummelo gaat, op zoek naar het antwoord op de vraag "leeft hout?". De houtkunstenaar die ze daar bezoeken denkt van wel, de bomenkweker denkt het ook, maar de plaatselijke timmerman denkt van niet. Conclusie: geen conclusie, maar wel veel ervaringen en inzichten rijker.

En nu, ruim drie jaar verder, is de situatie omgedraaid. Met de overstap naar het reguliere onderwijs in zicht, worden er nu weer cijfers gehaald. We zaten er niet meer op te wachten.

Ik zie een zoon die met zijn vrienden het liefst in 2 woord-zinnen praat (en van die 2 nog het liefst 1 woord Engels) en waar ik naast zit als we vanwege zijn gezondheid bij een specialist zitten. Hij voert het woord in lange complexe zinnen en praat achtereenvolgens over reden, doel en behandeling. Ik zie en hoor Slash, en hou mijn mond. Dit komt helemaal goed.

Dezelfde zoon gaat kennismaken met het grote Graafschapcollege in Doetinchem, zijn vader (gewend aan grote bijeenkomsten) gaat mee. Ook daar neemt zoon het voortouw: "Denk dat we niet goed zitten pap, dit is niet de informatie die ik wil horen." En vervolgens neemt hij papa op sleeptouw tot hij is waar hij wezen wil. Man ziet en hoort Slash, en volgt. Dit komt helemaal goed.

Dan nog over dochter die in het tweede leerjaar van Slash, verbouwereerd een verhaal over haar neef aanhoort die vastloopt in zijn eerste jaar HBO.

"Zijn planning, he?", zegt mijn schoonzus. Mijn dochter denkt dat ze het niet goed gehoord heeft en zegt: "Maar plannen en organiseren, dat heb je toch al het eerste jaar van de middelbare school?" Schoonzus ziet en hoort Slash, en houdt haar mond. Dit komt helemaal goed.

Een andere neef (zelf ook Slasher) zit inmiddels 4 Havo Groenlo. Hij vertelt hoe er op het Marianum scheikundeproefjes worden gedaan. "Nou de leraar zet alles klaar, ze helpen nog bijna bij het aantrekken van je beschermjas, en dan mag je zelf de spullen bij elkaar gooien." Hilarisch vinden dochter en neef: "Mam, dan is het toch een kunstje, daar leer je toch niks van, snappen ze dat dan niet?" Ik hoor en zie Slash, en hou mijn mond. Dit komt helemaal goed.

Natuurlijk zijn er meer voorbeelden en ook niet alleen bij onze eigen kinderen; ik zie het ook bij hun vrienden en vriendinnen. En ook zijn onze kinderen niet de braafste. Ze willen uit, drinken en laat naar bed.

En nu, nu is het na 3 jaar af met Slash. Ik had ze nog graag een jaar erbij gegund. Zodat de patronen nog iets dieper hadden kunnen worden ingeslepen. Van hun 12de tot hun 16de zijn de vormende jaren, ik zie wat ze nu tot hun vijftiende geleerd hebben, en vertrouw.

Nog een jaartje Slash, tot hun 16de, zou nog meer vormend kunnen zijn. Ik hoop dat er niet teveel verloren gaat van hun kunde nu het meer op kennis aan gaat komen. Dat de vervolgschool ziet hoever onze kinderen zijn. En dat leraren snappen dat naamvallen Duits in 2 weken te leren zijn, maar dat je eigen doelen leren stellen en zelf verantwoordelijk zijn een proces van jaren is.

Dit is ons persoonlijke verhaal, ik heb veel over Slash gehoord en gezien, en ook vaak mijn mond gehouden. Want al snel is praten over Slash meer een verdediging dan een open gesprek en daar heb ik niet altijd zin in.

Maar uiteindelijk telt alleen het resultaat: ze leefden nog lang en gelukkig.

Dit komt helemaal goed. (bron: <http://www.slash21.nl/publicaties.asp>; ook opgenomen in Van Dieten & Van der Geest, 2006)